

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

Hazugság vagy politikai vélemény?

Rágalmazási jog a választási kampány időszakában

Kézirat lezárásának dátuma:

2024. november 15.

A dolgozat elkészítéséhez mesterséges intelligenciát alkalmazó programot nem vettem igénybe. A francia és német nyelvű források fordításához a DeepL alkalmazást használtam.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A véleménynyilvánítás szabadságának dogmatikai alapjai	4
2.1. A véleménynyilvánítás szabadságának igazolásai	5
2.2. A közéleti szereplőkkel kapcsolatos véleménynyilvánítás.....	8
3. A választási kampány célja	16
3.1. Demokratikus legitimáció.....	16
3.2. Politikai akaratképzés	19
4. A véleménynyilvánításhoz való jog tesztjének 'meghajlása' a választási kampány idején. 21	
4.1. A magyar Alkotmánybíróság megoldása	21
4.2. Más országok megoldásai.....	24
4.2.1. Amerikai Egyesült Államok.....	25
4.2.2. Európai megoldások.....	29
5. Hazudni szabad? – gondolatok a rágalalmazási jog vonatkozásában	33
5.1. A demokratikus közvélemény torzítása.....	33
5.2. A 'cáfolat lehetősége'	35
5.3. Választási eljárási alapelvekkel való szembenállás.....	36
5.4. A politikus felelőssége.....	37
6. Összegzés	39
Irodalomjegyzék.....	40

1. Bevezetés

„Ha tőlem függene, a sajtótörvénynek csak egy paragrafusa volna: hazudni nem szabad.” – mondta Deák Ferenc az öreg Csapiczky szerint Mikszáth Kálmán *Gavallérok* című regényében.¹ De tényleg nem szabad? Dolgozatom központi kérdését a magyar Alkotmánybíróság (továbbiakban: AB) Alaptörvény hatályba lépése utáni gyakorlata adja. Az AB ugyanis több ízben úgy döntött, hogy a választási kampány időszakában a véleménynyilvánítás szabadsága akkor is védelmet nyújt a politikusok egymásról tett nyilatkozatainak, ha azok objektíve valótlan állítást tartalmaznak. A valótlan állítás (az AB álláspontja szerint) kampányidőszakban – a közéleti szereplők vonatkozásában – ugyanis nem tényállításnak, hanem politikai véleménynek, tehát igazából értékítéletnek minősül. Az érvelés alapja az, hogy a kampány alatt kell leginkább teret engedni a demokratikus diskurzus alakításának annak érdekében, hogy a választópolgárokhoz eljusson minden, a döntés meghozatalához szükséges információ. A szavazók értik, mi a politikai vélemény üzenete, ezért az is fontos információt hordoz számukra.

„A Fidesznek van 11 jelöltje, 11 különböző mezben. Kamu jelöltekkel és az ellenzéki szavazók megosztására készülő kalandorokkal állt fel a Fideszes csapat.”² „P. F. dolga az lett volna, hogy megakadályozza a [vörösiszap] katasztrófát, de ő semmit sem tett.”³ „Az Ön képviselője, T. B. 2014 óta egyszer ejtette ki Fót nevét az Országgyűlésben.”⁴ Ezen kijelentések az AB szerint mind politikai vélemények. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy indokolt-e az AB által alkotott, a főszabály szerinti rágalalmazási jogtól⁵ eltérő mérce alkalmazása, és hogy az összhangban van-e a választások és a kampány céljával.

A dolgozat nem összehasonlító jellegű, a külföldi megoldások bemutatásának célja, hogy az a magyar AB gyakorlatának megítélésakor adalékuul szolgáljon. Kutatásom a joggyakorlat döntéseinek elemzésén, a szakirodalmi álláspontok összeütköztetésén és az ezekből való konklúziók levonásán alapul.

¹ MIKSZÁTH Kálmán: *Gavallérok*. Budapest, Interpopulart, 1994. 11.

² 5/2015. (II. 25.) AB határozat, Indokolás [2].

³ 9/2015. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás [3].

⁴ 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat, Indokolás [3].

⁵ „Az emberi személyiség jogi védelmének egyik legfontosabb területe az egyén külső, társadalmi megítélésének kedvezőtlen változását megakadályozni kívánó hírnév- és becsületvédelem, avagy rágalalmazási jog.” A ’rágalalmazási jog’ kifejezést ebben az értelemben használom. KOLTAY András: A véleménynyilvánítás szabadsága. *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, 2018. [34]. <http://ijoten.hu/szocikk/a-velemenynyilvanitas-szabadsaga>

2. A véleménynyilvánítás szabadságának dogmatikai alapjai

A szabad szólás lehetősége – közügyek tekintetében – a görög demokráciák letűnése után egy ideig elképzelhetetlen volt az átlagemberek számára. A középkori Európában elsősorban a katolikus egyház volt hivatott a fennálló társadalmi rend alapjául szolgáló tanításával össze nem egyeztethető vélemények és eszmék terjesztésének korlátozására.⁶ A szabad szólás gondolata ismételten a vallási tolerancia kapcsán, majd a felvilágosodás eszméinek köszönhetően merült fel.⁷ A szólásszabadság helyet kapott az elsőgenerációs alapjogok sorában, így bekerült az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatába, majd az Első Alkotmánykiegészítéssel az Amerikai Egyesült Államok Alkotmányába is. Ekkor – a francia forradalom jelmondatával összhangban – az emberek szabadságának kivívása, az állam és az uralkodó mindenhatóságának korlátozása volt az elérni kívánt cél, ami az államtól tartózkodást, az alapjog gyakorlásába be nem avatkozást igényelt.⁸ Ez a szólásszabadság körében nagyjából annyit tett, hogy az állam ne büntesse meg azokat, akik negatívan nyilvánulnak meg az uralkodóval vagy esetleg egyes vallási dogmákkal kapcsolatban. Mára ez sokat változott. Már nem csak annyi az elvárás, hogy az állam ne avatkozzon bele az egyén joggyakorlásába. Az állam, objektív intézményvédelmi kötelezettsége körében az alapjogot mint intézményt is védeni köteles.

Ma az ember véleményének kifejtését védő alapjognak több elnevezése is ismert. Nevezhetjük 'szólásszabadságnak',⁹ 'véleménynyilvánítás szabadságának', 'kifejezés szabadságának'¹⁰ vagy 'gondolatszabadságnak' is.¹¹ Ezek közül a 'kifejezés szabadsága' a legtágabb – így véleményem szerint a legalkalmasabb arra, hogy az alapjog tartalmát visszaadja –, azonban az összes szinonimaként kezelhető.

A 'szólás', 'vélemény', 'közlés' szavak félrevezetőek lehetnek, amikor az alapjoggal védett kört igyekszünk meghatározni. Ahogy azt a magyar AB a 3322/2019. (XI. 26.) AB határozatában is kifejtette, nem csak az információt védi a szólásszabadság, hanem kommunikációs csatorna megválasztását is.¹² Az alapjog védelmi körébe tartozhatnak tehát a 'szólások' beszédben, írásban, cselekedetekben (mint jelvények viselése, zászló lengetése vagy

⁶ PÁKOZDY Csaba: *A véleménynyilvánítás szabadsága és a nemzetközi jog, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára*. Miskolc, 2006. 23.

⁷ KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai*. Budapest, Századvég, 2009. 25.

⁸ SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – alapjogok*. Budapest, Pázmány Press, 2023. Harmadik kiadás, 18.

⁹ KOLTAY András: *Az új média és a szólásszabadság*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 30.

¹⁰ HALMAI Gábor: A véleménynyilvánítás szabadsága. In: HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*. Budapest, Osiris, 2003.

¹¹ KOLTAY (2018) i. m. [1].

¹² 3322/2019. (XI. 26.) AB határozat, Indokolás [18].

akár elégetése, plakátok összefirkálása, szobrok leöntése etc.), műalkotásokban megjelenő változatai is.¹³

Azonban egyik megjelenési formáról sem mondható el, hogy minden esetben a védelmi kör részét képezik. Az alapjog védelmének pontos célját az egyes igazolások árnyalják, azonban elmondható, hogy a társadalmi párbeszédben való részvétel lehetősége és ezáltal az információ eljuttatása a többi emberhez, mindegyiknek eleme. Török Bernát elemzése¹⁴ szerint el kell különíteni az alapjog tárgyi hatályát, vagyis a hatókörét, az alapjog védelmi körétől. Előbbi tágabb, azokat a megszólalásokat foglalja magában, amelyek a társadalmi párbeszéd részét képezik. Nem terjed ki a szólásszabadság hatálya azokra a mindennapi élethelyzetekre, amikor beszélünk, de mégsem a társadalmi párbeszédben veszünk részt általa. Ilyen lehet például a vacsoraasztalnál folytatott beszélgetés vagy az orvos vagy ügyvéd és ügyfele közötti kommunikáció.¹⁵ Az alapjog védelmi köre az alkotmányos védelmet élvező közléseket fedi le. A közléseket esetről-esetre kell vizsgálni. Elsőként meg kell nézni, hogy a hatály kiterjed-e rá. Ha igen, vizsgálni kell, hogy alkotmányos védelmet élvez-e. Ha válasz erre is pozitív, harmadik lépésként a védelem mértékét kell megállapítani.¹⁶

A szabályozási keret miéért – ahogy az optimális esetben minden jogszabályra igaz – a szabályozás okának vizsgálatával lehet megérteni. Az alapjogkorlátozás szigorú, hazánkban alaptörvényi szinten meghatározott feltételeinek célja, hogy az alapjog minél inkább érvényesüljön. Az alapjog érvényesülésének célja pedig a szólásszabadság igazolásainak vizsgálatával ismerhető meg.

2.1. A véleménynyilvánítás szabadságának igazolásai

Az ember személyes szabadsága mind a testi, mind a szellemi szabadságára kiterjed.¹⁷ Az emberi jogok elvi megalapozása során két kérdésre keressük a választ: egyik, hogy mely jogok számítanak emberi jognak, a másik, hogy miért éppen ezek a jogok illetik meg az embert.¹⁸ A szólásszabadság mint alapjog kiemelkedik az 'emberi szabadság' absztrakciójából azáltal, hogy külön a közlések szabadságát védi. Arra, hogy mi ennek az oka, mi az alapjog igazolása, az

¹³ SCHANDA – BALOGH i. m. 182.

¹⁴ TÖRÖK Bernát: *Szabadon szólni, demokráciában*. Budapest, HVG-ORAC, 2018. 24–29.

¹⁵ TÖRÖK (2018) i.m. 25.

¹⁶ KLEIN Tamás: *Sajtószabadság és demokrácia*. Budapest, Gondolat, 2020. 125.

¹⁷ PETRIK Ferenc: *A személyiségi jog védelme, a sajtó-helyreigazítás*. Budapest, HVG-ORAC, 2001. 77.

¹⁸ HALMAI Gábor: Az emberi jogok igazolása. In: TALLÁR Ferenc (szerk.): *Az emberi jogok és az európai tradíciói*. Budapest, Osiris, 2002. 20.

idők során sok válasz érkezett. Az igazolásoknak többféle csoportosítása létezik. Az elméleteket disztinkváltni lehet aszerint, hogy az a jogot egyfajta eszköznek vagy az emberi autonómia lényegi elemének tekinti, illetve aszerint is, hogy a szerző milyen célt helyez az alapjogi védelem középpontjába. Előbbi alapján megkülönböztetünk instrumentális, illetve konstitutív, utóbbi alapján pedig az 'igazság keresését', a demokrácia szolgálatát és az embert mint individuumot középpontba helyező elméleteket.

Az instrumentális igazolás eszköznek tekinti a szólásszabadságot, ami az igazság kiderítéséhez, illetve a társadalmi problémák felszínre kerüléséhez és megoldásához segít hozzá. Az alapjogot a népszuverenitás megnyilvánulásaként is értelmezi.¹⁹ A konstitutív igazolás az ember önkifejezéséhez kapcsolódik. Az elméletet osztók szerint az emberi szabadság az autonómián alapul, minden ember egyenlő és ezért minden szólas azonos értékű.²⁰

Először az a megalapozás született meg, ami 'igazság keresésében' jelölte meg a jogi védelem célját.²¹ Legelső képviselője, John Milton, úgy vélte, hogy a szabad szólas és a sajtó korlátozása ellentétben áll a krisztusi tanításokkal, mert ilyenkor az ember Istentől kapott egyéni szabadságát, jó és rossz közötti választási lehetőségét korlátozzák.²² A felvilágosodás gondolkodói hitték, hogy az ember képes az igazságot megkülönböztetni a tévedéstől.²³ Ez mai szemmel – látva többek között a XX. század történéseit – naiv gondolatnak tűnik. John Stuart Mill szerint létezik objektív igazság, azonban az ember soha nem lehet benne biztos, hogy az valóban az ő birtokában van.²⁴ Úgy gondolta, az objektív igazság nem diadalmaskodik minden esetben, azonban azt valaki újra és újra felismeri, és egy idő után „annyira megerősödik, hogy már ellent tud állni az elnyomás további próbálkozásainak”.²⁵ Oliver Wendell Holmes, az úgy tartotta, hogy csak az álláspontok folyamatos ütköztetésével derülhet fény az igazságra.²⁶ Nála jelent meg elsőként a 'gondolatok piaca' kifejezés, ahol a diadalmaskodó álláspont tekintendő igazságnak. A 'piac' szabad működése érdekében igen kevés korlátozás engedhető meg. Holmes gondolatai nagymértékben befolyásolták az amerikai Legfelsőbb Bíróság szólásszabadsággal kapcsolatos későbbi gyakorlatát.²⁷

¹⁹ HALMAI (2003) i. m. 431.

²⁰ Uo. 432.

²¹ KOLTAY András: A hazugságok alkotmányos védelme? *Jogtudományi Közlöny*, 2020/7–8. 303.

²² John MILTON: Areopagitica. In: REMÉNYI Édua – KOLTAY András (szerk.): *A szólásszabadság káprázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017. 52-54.

²³ Frederick SCHAUER: *Free speech: a philosophical enquiry*. Cambridge, Cambridge University Press, 1982. 26.

²⁴ KOLTAY (2009) i. m. 29.

²⁵ John Stuart MILL: *A szabadságról*. Budapest, Századvég, 1994. 38.

²⁶ HALMAI (2003) i. m. 433.

²⁷ KOLTAY (2009) i. m. 30.

A szólásszabadság demokratikus igazolása „a jog közösségi döntéshozatalt elősegítő szerepét tekinti elsődlegesnek”.²⁸ A megalapozásnak két fő iránya van:²⁹ az egyik középpontjában a közönség, a másikéban a közlő áll. Alexander Meiklejohn szerint a szólásszabadság célja, hogy az emberek részt vehessenek a demokratikus döntéshozatalban.³⁰ Nem az a fontos, hogy mindenki megnyilvánulhasson, hanem hogy minden fontos információ eljuthasson a hallgatósághoz és választópolgárok ezeket megismerve bölcs döntést tudjanak hozni.³¹ Emiatt a politikai szólások kevésbé, a többi szólas azonban sokkal inkább korlátozható.³² Meiklejohn szerint a demokrácia megfeleltethető egy falutalálkozóznak, ahol az emberek meghallgatják az egyes véleményeket, majd utána jól átgondolt döntést hoznak.³³

Robert C. Post szerint nem csak a közös döntéshozatal a fontos, hanem a részvétel lehetősége a közügyek intézésében.³⁴ Álláspontja szerint a demokrácia több a kollektív döntéshozatalnál, az egyén és a kormányzat között fennálló viszonyt jelöl, melyet a választások és egyéb mechanizmusok csak támogatnak. Szerinte a demokrácia akkor valósul meg, ha az egyének úgy érzik, ők is alakíthatják beszélőként a közvéleményt, és ezáltal a törvények alakítóivá is válhatnak.³⁵ Ez az igazolás leszűkíti a védett szólások körét a demokrácia számára fontos, politikával kapcsolatos véleménynyilvánításokra.³⁶

Az egyéni autonómiában gyökerező elméletek szerint az egyéni cselekedetek már önmagukban értékesek, azon belül kell eldönteni róluk, hogy az egyes közlések mennyiben korlátozhatók. Az autonóm cselekedetek határa – ahogy az már a felvilágosodás eszméi között is megjelent – alapvetően a másnak okozott hátrány. Mégis, ha a szólásszabadság körében itt húzzuk meg a határt, akkor az alapjog lényege veszik el.³⁷ a szólásszabadság éppen a szólásokkal okozható sérelmek ellenére kap védelmet.³⁸

A modern individualista megalapozásoknak két fő csoportja van. Egyik szerint a szólásszabadság már önmagában érték, élvezete hozzájárul a boldog élethez. A másik szerint a szólásszabadság eszköz a személyiség fejlesztéséhez, az egyén kibontakozásához.³⁹ Az

²⁸ Uo. 382.

²⁹ TÖRÖK (2018) i. m. 43–44.

³⁰ KOLTAY (2009) i. m. 33.

³¹ Robert C. POST: Meiklejohn's mistake: individual autonomy and the reform of public discourse. *University of Colorado Law Review*, 1993/4. 1112.

³² KOLTAY (2009) i. m. 33.

³³ Uo.

³⁴ POST i. m. 1125.

³⁵ Robert C. POST: Részvételi demokrácia és szólásszabadás. *In Medias Res*, 2014/1., 82–82.

³⁶ SAJÓ András: *A szólásszabadság kézikönyve*. Budapest, KJK-KRSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, 2005. 25.

³⁷ Uo. 22.

³⁸ TÖRÖK (2018) i. m. 117.

³⁹ KOLTAY (2009) i. m. 38.

individualisták szerint a demokrácia és az igazság megtalálása nem önmagában érték, hanem eszközként hasznosíthatók az egyén szabadságának kiteljesedéséhez. A szólásszabadság nem fakadhat pusztán demokratikus rendszerből, hanem inkább az autonóm emberek tiszteletéből.⁴⁰ Az elméletek a szólásszabadságának más-más, de egyaránt fontos elemeit részesítik előnyben. Védelmet nyújtanak az állami beavatkozással szemben, és lehetővé teszik a választópolgárok számára, hogy bekapcsolódjanak a demokratikus folyamatokba. Ez jelenti a tájékozódás és a közlés lehetőségét is.⁴¹ A magyar AB a 30/1992. (V.26.) AB határozatában az egyéni szabadságot és a demokratikus közvélemény alakulását is elismeri szólásszabadság által védett értéknek.⁴²

Megállapítható tehát, hogy mindegyik igazolásban rejlő értékre figyelemmel kell lenni a véleménynyilvánítás szabadságának érvényre juttatásakor. Mindig az adott ügyben kell mérlegelni az egymással szembenálló értékeket.⁴³

2.2. A közéleti szereplőkkel kapcsolatos véleménynyilvánítás

A fentiekben vázolt igazolások hangsúlyozzák a szólásszabadság fontosságát. Ennek ellenére ezen alapjog sem korlátozhatatlan és gyakorlása felelősséggel jár. A rendelkezésre álló 'mozgástér' használatbavétele a joggyakorló méltóságát is feltételezi: azt, hogy „aki szólásszabadságával él, annak felelős, igazságkereső, vitatkozó, önkorlátozó, mások jogait tiszteletben tartó polgárként kell tennie azt.”⁴⁴

A szólásszabadság korlátozható, ha legitim érdekekkel ütközik, amely védelmében igazolható a korlátozás. Egy demokratikus jogállamban, általánosságban legitim érdekként négy kategória ismert: az állami érdekek (pl. állami szimbólumok védelme), egyes társadalmi csoportok védelme (pl. faji, nemi diszkrimináció elleni küzdelem), a társadalom egészének érdeke (mint a köznyugalom vagy közérkölc) és az egyéni becsület védelme (ebbe például beletartoznak az egyén személyiségi jogai).⁴⁵

⁴⁰ Uo. 39.

⁴¹ HALMAI (2003) i. m. 436.

⁴² 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 170–172.

⁴³ KOLTAY (2009) i. m. 47.

⁴⁴ Uo. 19.

⁴⁵ HALMAI (2003) i. m. 472.

Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága korlátozta a véleménynyilvánítást például, amikor az jelentős károk 'nyilvánvaló és közvetlen veszélyét' idézte elő,⁴⁶ vagy ha a 'silány beszéd'⁴⁷ kategóriájába esett, mint a reklámok⁴⁸ vagy az obszcén közlések.⁴⁹ Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB) gyakorlata szerint szükség van egy legitim célra a szólásszabadság korlátozásához, és a beavatkozásnak ezen felül szükségesnek és arányosnak kell lennie.⁵⁰ Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikk 2. bekezdése kilenc lehetséges legitim célt sorol fel, többek között az erkölcsök és mások jó hírnevének vagy jogainak védelmét. Az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdése szerint alapvető jogot más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében lehet korlátozni, és akkor is csak a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan és az alapvető jog lényegi tartalmának tiszteletben tartásával.

Az AB gyakorlatában a véleménynyilvánítás szabadsága kitüntetett helyet foglal el az alapjogok 'hierarchiájában', a vele szembenálló más jogokkal vagy alkotmányos érdekekkel szemben csak kivételes jelleggel kell engednie.⁵¹ Az ember hírneve, becsülete egy azon fent említett érdekek közül, amik ma a szólásszabadság korlátját jelenthetik.⁵² A Ptk. 2:45. §-a személyiségi jogként védi a személy becsületehez és jóhírnévhez való jogát, a Btk. 226. §-a büntetni rendeli a rágalmozást, 227. §-a pedig becsületsértést. Az alkotmányjog azonban bizonyos esetekben ezt felülírja. Politikai tartalmú vélemények korlátozását a demokratikus államok jogrendszere ritkán engedi, tekintve, hogy a közügyek megvitatása a demokratikus közvélemény szabad alakulásához szükséges.⁵³ A feladat az egyensúly megtalálása az állam azon érdekei között, hogy egyfelől védje az emberek hírnevét és becsületét, másfelől pedig védje az ezek sértésére irányuló, a szólásszabadság hatálya alá tartozó közléseket.⁵⁴ Ennek érdekében mérlegelni kell az egymással versengő érdekeket.⁵⁵

⁴⁶ Petra DEWITT: „Clear and Present Danger”: The Legacy of the 1917 Espionage Act in the United States. *Historical Reflections*, 2016/2. 116.

⁴⁷ CSINK Lóránt: Véleménynyilvánítás szabadsága. In: CSINK Lóránt (szerk.): *Alapjogi kommentár*. Budapest, Novissima, 2021. 97.

⁴⁸ Central Hudson Gas & Elec. v. Public Svc. Comm'n, 447 U.S. 557 (1980).

⁴⁹ Genevieve LAKIER: The Invention of Low-Value Speech. *Harvard Law Review*, 2015/8. 2171.

⁵⁰ DUDÁS Dóra Virág: *Emberi jogi kézikönyv az EJEB gyakorlata alapján*. Budapest, Wolters Kluwer, 2021. 271-280.

⁵¹ TÖRÖK Bernát: A véleménynyilvánítás és a sajtó szabadsága. In: BÓDI Stefánia – SCHWEITZER Gábor (szerk.): *Alapjogok*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021. 209.

⁵² HALMAI (2003) i. m. 456. A szerző szerint ilyen még az állami érdek, különböző társadalmi csoportok védelme és a társadalom egészének érdeke, mint a köznyugalom vagy a közérköcs.

⁵³ Uo. 456.

⁵⁴ Dunn & Bradstreet, Inc. v. Greenmoss Builders, Inc., 105 S.Ct. 2939, 2944-45 (1985) (opinion of Powell, J.)

⁵⁵ Robert C. POST: The social foundations of defamation law: reputation and the constitution. *California Law Review*, 1986/3. 692. A hírnévvédelemnek Post szerint három megalapozása létezik. Az első szerint az ember hírneve a saját tulajdona, ha megsértik, azzal anyagi kárt tudnak okozni. Ez a nézet elsősorban a kapitalista Egyesült Államokban terjedt el. A második a hírnevet az ember társadalomban betöltött szerepéhez, becsületéhez

A hírnév- és becsületvédelmen, tehát a rágalalmazási jogon belül, a legtöbb nyugati állam jogrendszerében külön megítélés alá esnek a közéleti szereplőkkel kapcsolatos közlések. A kiindulópont általában a közügyekben folytatott vita védelme, amely miatt a közéleti szereplők személyiségvédelme a szólásszabadsággal szemben alulmarad.⁵⁶

A közéleti szereplő mint kategória törvényi definiálására Európában nem található példa.⁵⁷ Ennek oka lehet a közszereplők állandóan bővülő köre⁵⁸ és hogy a közügyek szabad megvitatásának védelméhez nem elégséges a közszereplők körének meghatározása. Az EJEB gyakorlatában a védelem középpontjában nem az érintett személy státusza áll, hanem az, hogy a megszólaló társadalmi kérdést érint. Tehát a közügyek szabad vitatása miatti magasabb szintű védelem nem attól függ, hogy közéleti szereplővel kapcsolatban hangzott-e el, hanem attól, hogy a közlés tárgya közügy-e.⁵⁹

Az Egyesült Államok véleménynyilvánítással kapcsolatos gyakorlata megengedőbb, mint az európai. A szabad szólás ott több, mint pusztán alapvető emberi jog: inkább már felsőbbrendű eszménynek, ideológiának számít.⁶⁰ Ugyan az amerikai gyakorlat sokban különbözik a hazaitól, mégis elengedhetetlen az említése tekintettel ottani tekintélyes jogirodalomra, nem is beszélve arról, hogy az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának gyakorlatából származó tesztet is alkalmazott a magyar AB.⁶¹

A Legfelsőbb Bíróság nem tekintette a szólásszabadságot korlátozhatatlannak, és kialakította a *'clear and present danger'* tesztjét. Ez lehetővé tette a két világháború között a kommunista, marxista, szocialista és anarchista megnyilvánulások tiltását,⁶² melyek terjedésétől az akkori kormányzat komolyan és okkal tartott.⁶³ A teszt alkalmazásakor azt vizsgálják, hogy a közlés a konkrét ügy körülményei között előidézi-e jelentős károk nyilvánvaló és közvetlen veszélyét.⁶⁴

kapcsolja, a harmadik pedig az emberi méltóságból vezeti le. Utóbbi tényszerű a kontinentális felfogásban jellemző. Ld. még: KOLTAY (2009) i. m. 375.

⁵⁶ KOLTAY (2018) i. m. [34].

⁵⁷ KOLTAY András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelmének elemei az Európai Unió államaiban. *Magyar Jog*, 2013/10., 580.

⁵⁸ Uo.

⁵⁹ TÖRÖK (2018) i. m. 81.

⁶⁰ KOLTAY (2009) i. m. 106. Ezt több amerikai szerző, köztük Frederick Shauer is kritizálja. [Ld. Frederick SHAUER: The First Amendment as Ideology. *William & Mary Law Review*, 1992/3.]

⁶¹ TÓTH Gábor Attila: A „nehéz eseteknél” a bíró erkölcsi felfogása jut szerephez: Sólyom Lászlóval, az Alkotmánybíróság elnökével Tóth Gábor Attila beszélget. *Fundamentum*, 1997/1., 40.

⁶² Fred D. RAGAN: Justice Oliver Wendell Holmes, Jr., Zechariah Chafee, Jr., and the Clear and Present Danger Test for Free Speech: The First Year, 1919. *The Journal of American History*, 1971/1. 24.

⁶³ SZENTHE Zsolt: A véleménynyilvánítás szabadságának korlátai a közérdekű ügyek vitatása során. *ELTE Digital Institutional Repository*, 2001. január 1. <https://shorturl.at/UBkTO>

⁶⁴ Schenk v. United States, 249 U.S. 47 (1919).

Ezt követően újítást a *New York Times v. Sullivan* ügy⁶⁵ hozott. Utána a Bíróság gyakorlata három szintre osztotta a rágalalmazási jogot: a Sullivan-szabályra, a Gertz-szabályra és a régi, *common law* szabályra.

A Sullivan-szabály értelmében a közszereplőkre vonatkozó szólások akkor szankcionálhatók, ha a sértett fél bizonyítja, hogy a közlő tudatosan hazudott, vagy ezzel kapcsolatban súlyos gondatlanság terheli.⁶⁶ A gondatlanság itt alkotmányjogi gondatlanságot jelent,⁶⁷ azt kell bizonyítani, hogy a közlő „ténylegesen komoly kétségeket táplált a közreadott állítás igazságtartalmát illetően”.⁶⁸ A rosszhiszeműséget pedig ’meggyőző egyértelműséggel’ kell bizonyítani.⁶⁹

A Gertz-szabály alkalmazandó, ha magánszemélyre közüggel összefüggésben tesznek rágalmozó állítást. A felelősség megállapításához ilyenkor a felperesnek legalább a közlő enyhe gondatlanságát bizonyítania kell.⁷⁰ Az ezeken túli esetek körében, a magánszemélyre magánügyben tett állításokra az eredeti, szigorúbb szabály vonatkozik, amely tiltja a hamis tényállításokat.⁷¹

A magyar gyakorlat igazán csak 1989-től értelmezhető. A rendszerváltás után az Alkotmány biztosította a szólás- és a sajtó szabadságát. Az AB az Alkotmányt értelmezve lefektette a szólásszabadság hazai dogmatikai alapjait. A 2000-es években az AB mozgástere meglehetősen szűk volt az 1990-es évek testületének értelmező munkája után. Ugyan a későbbi alkotmánybíróknak lett volna lehetősége változtatni rajta, az első alkotmánybírók kiemelkedő szakmai tekintélye és a kialakított fogalmi rendszer teljessége miatt nem tették.⁷²

Az Alaptörvény hatálybalépése után az AB a szólásszabadsággal kapcsolatos korábbi gyakorlatát szinte egészében megerősítette.⁷³ A 3208/2013. (XI. 18.) AB határozatában megállapította: az Alaptörvény a szólásszabadságot az Alkotmányban foglaltaknak megfelelően védi, ezért nincsen szükség az AB korábbi gyakorlatának felülvizsgálatára ebben a kérdéskörben.⁷⁴ Erre tekintettel vizsgálni kell mind az Alaptörvény előtti, mind pedig az utána született határozatokat.

⁶⁵ *New York Times Co. v. Sullivan*, 376 U.S. 254 (1964).

⁶⁶ Richard A. EPSTEIN: Was *New York Times v. Sullivan* Wrong? *The University of Chicago Law Review*, 1986/8. 782–783.

⁶⁷ Frederick SCHAUER: *A demokrácia és a szólásszabadság határai*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014. 423.

⁶⁸ *St. Amant v. Thompson*, 390 U.S. 727, 731 (1968).

⁶⁹ SCHAUER) i. m. 423.

⁷⁰ C BUTTS: In Defense of Fault in Defamation Law. *The Yale Law Journal*, 1979/8. 1738.

⁷¹ KOLTAY (2009) i. m. 379.

⁷² KOLTAY (2009) i. m. 89.

⁷³ TÉGLÁSI András: Az Alkotmánybíróság alapjogvédelmi gyakorlata az Alaptörvény hatálybalépése után. *Közjogi Szemle*, 2015/2. 18.

⁷⁴ 3208/2013. (XI. 18.) AB határozat, Indokolás [104].

Az AB a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatában⁷⁵ kifejtette, hogy az alapjogoknak szubjektív és objektív oldala is van. A szubjektív oldal (más néven: negatív oldal) jelenti az alanyi jog gyakorlását, azt, hogy az állam tartózkodik a joggyakorlásba való beavatkozástól. Az objektív oldal (más néven: pozitív oldal) pedig a joggyakorlás létrejöttének biztosítása, ami magában foglalja az egyes alanyi jogok védelme mellett az alapjogok mint értékek intézményes védelmét is.⁷⁶ A 30/1992. (V. 26.) AB határozatban⁷⁷ – a szólásszabadsággal kapcsolatos esetek úgynevezett alaphatározatában – az AB állást foglalt a véleménynyilvánítás szabadságának szubjektív és objektív oldalával kapcsolatban. Szubjektív jog a közlés szabadsága, objektív pedig nemcsak a sajtószabadság, oktatási szabadság etc., hanem a demokratikus közvélemény alakításához szükséges plurális társadalom megteremtése is.⁷⁸ Az állam feladata egy olyan intézményrendszer kialakítása és fenntartása – elsősorban jogi szabályozás útján –, amely teret ad a plurális közéleti diskurzusnak.⁷⁹ Az alaphatározatban az igazolások érvei – a társadalmi igazságosság, az igazság keresése és a demokrácia szolgálata – egyszerre, egymást kiegészítve vannak jelen, amely az alapjog többoldalúságát eredményezi.⁸⁰

Az AB alapvetésként leszögezte, hogy a szólásszabadság előkelő második helyet foglal el az alapjogi hierarchiában az élethez és emberi méltósághoz való jog mögött,⁸¹ 'anyajoga' a kommunikációs alapjogoknak,⁸² lehetővé teszi „az egyén megalapozott részvételét a társadalmi és politikai folyamatokban”.⁸³ Kiemelte, hogy az alapjog a „véleményt annak érték- és igazságtartalmára tekintet nélkül védi” és csak külső korlátai vannak.⁸⁴

A közszereplők személyiségvédelmének korlátozott voltának gondolatát Magyarországon az AB 36/1994. (VI. 24.) AB határozata vezette be.⁸⁵ Az indítványozó szerint az akkori Btk.-ban szereplő egyik bűncselekmény, nevezetesen a 'Hatóság vagy hivatalos személy megsértése' sérti többek között a szólásszabadságát, alkotmányellenes. Indokolásként kifejtette, hogy a jogszabályhely, „alkalmas a demokratikus jogállamban a hatalom gyakorlásával kapcsolatban kifejtett kritika büntetőjogi megtorlására”⁸⁶, továbbá „kriminalizálja a közügyekben folytatandó

⁷⁵ 64/1991. (XII. 17.) AB határozat, ABH 1991, 297, 302–304.

⁷⁶ KLEIN Tamás: Az internetes nyilvánosság hatása a demokratikus diskurzusok pluralitására. In: CHRONOWSKI Nóra – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SMUK Péter – SZABÓ Zsolt (szerk.): *A Szabadságszerető embernek Liber Amicorum István Kukorelli*. Budapest, Gondolat, 2017. 513.

⁷⁷ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 171–172.

⁷⁸ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [39].

⁷⁹ KLEIN (2017) i. m. 513.

⁸⁰ KLEIN (2020) i. m. 126.

⁸¹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 178.

⁸² 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 170.

⁸³ Uo.

⁸⁴ 30/1992. (V. 26.) AB határozat, ABH 1992, 167, 178.

⁸⁵ KOLTAY (2009) i. m. 399.

⁸⁶ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219, 221.

nyílt vitát, így a jogállamban megengedhetetlen mértékben korlátozza a véleménynyilvánítási jogot és a sajtószabadságot”.⁸⁷

Az AB megállapította, hogy ugyan nem alkotmányellenes a hatóság vagy a hivatalos személy becsületének vagy jó hírnevének büntetőjogi védelme, de a szólásszabadság köre közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatban tágabb. Továbbá elkülönítette egymástól az értékítéletet és a tényállítást, és kialakított egy, a Sullivan-szabályhoz hasonló, mégis tőle kicsit eltérő mércét.⁸⁸ Hatóság, hivatalos személy vagy közszereplő politikus becsületének csorbítása a testület döntése szerint nem büntethető. A becsület csorbítására alkalmas tényállítás, híresztelés, illetve ilyen tényre közvetlenül utaló kifejezés használata pedig csak akkor büntethető, ha a közlő tudta, hogy a közlés lényegét tekintve valótlan, vagy azért nem tudta, mert a foglalkozása, hivatása gyakorlásának szabályai szerint elvárható lett volna a tények valóságtartalmának vizsgálata, de az alapjog felelős gyakorlásából adódó gondosságot elmulasztotta.⁸⁹ A mércében szereplő ’elvárható gondosság elmulasztása’ a véleménynyilvánítás jóval nagyobb korlátozhatóságát engedi, mint a Sullivan-szabályban meghatározott ’súlyos gondatlanság’.⁹⁰ Későbbiekben a testület követte a közszereplők személyiségvédelmével kapcsolatos, előbb bemutatott gyakorlatát.

Az Alaptörvény szövege több újdonságot is tartalmaz az Alkotmányéhoz képest. Alkotmányos szintre emelkedett az AB gyakorlatában megjelenő tétel, mely szerint a véleménynyilvánítás szabadságának kettős igazolása van,⁹¹ és az Alaptörvény negyedik módosításával az emberi méltóság a szólásszabadság explicit korlátja⁹² lett.⁹³

Az Alaptörvény hatálybalépése után az 7/2014. (III. 7.) AB határozat újított: beemelte gyakorlatába a fent említett strasbourgi tézist, mely szerint nem lehet döntení az ügy közügy voltáról pusztán a bírált személy státusza alapján.⁹⁴ Az AB 13/2014. (IV. 18.) AB határozatában konkrétan fogalmazta meg a véleménynyilvánítás szabadsága által érintett ügyek tesztjét. Elsőként azt kell vizsgálni, hogy „az adott közlés (...) a közügyek szabad vitatásával áll-e összefüggésben”. E tekintetben figyelemmel kell lenni a közlés megjelenésének módjára és

⁸⁷ Uo.

⁸⁸ KOLTAY (2009) i. m. 401.

⁸⁹ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219, 230-231.

⁹⁰ KOLTAY (2009) i. m. 401. Különbség még, hogy a határozat elkülöníti a tényállítást és az értékítéletet, a Sullivan-szabály pedig nem.

⁹¹ Alaptörvény IX. cikk (2) bekezdés.

⁹² Alaptörvény IX. cikk (4) bekezdés.

⁹³ TÓTH J. Zoltán: A véleménynyilvánítási szabadság érvényesülése és érvényesítése a választási eljárásokban. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/1. 6.

⁹⁴ TÖRÖK (2018) i. m. 57.

körülményeire, a vélemény tárgyára és kontextusára. Ezen kívül értékelni kell a közlés tartalmát, stílusát, aktualitását és célját.⁹⁵

Ezt követően arról kell dönteni, hogy a közlés tényállításnak, avagy értékítéletnek minősül-e.⁹⁶

Az értékítéletek szinte mind alkotmányos védelemben részesülnek. Kivételt képez ez alól „az olyan öncélú, a közügyek vitatásának körén kívül eső, így a magán-, vagy családi élettel kapcsolatos” közlés, amely „célja a pusztá megalázás, illetve a bántó vagy sértő kifejezések használata, vagy más jogsérelem okozása”. Továbbá nem védi azokat a véleményeket sem, amik az „emberi méltóság korlátozhatatlan magját sértik, így az emberi státusz nyilvánvaló és súlyos becsmérlésében öltenek testet”.⁹⁷ Az AB gyakorlatában az emberi méltóság legbelső magjának sérelmét⁹⁸ jelentette, amikor embert majomként ábrázoltak,⁹⁹ továbbá az olyan lealacsonyító szándékú, a személyiség lényegét érintő közlések, mint például a „kiemelten vezető beosztású törpe”, vagy a „társadalmi szubkultúrában szocializálódott bugris”.¹⁰⁰

A tényállítások némiképp más megítélés alá esnek, mivel valóságtartalmuk bizonyítható. A valós tartalmú tényállításokat a szólásszabadság korlátlanul védi, míg a hamis tényállítást vagy híresztelést csak akkor védi, ha a közlő „nem tudott a hamisságról és a foglalkozása által megkívánt körütekintést sem mulasztotta el”.¹⁰¹

Az AB a demokratikus közvélemény szabad alakulásának védelmét támogató további érvként megjegyezte, hogy az 1848. évi XVIII. törvénycikk, a sajtótörvény¹⁰² történeti alkotmányunk vívmánya, ezáltal kiterjed rá az Alaptörvény R) cikk (3) bekezdésének a védelme is.¹⁰³ Biztosítani kell a sajtó szabadságát, a szabad tájékoztatás feltételeit, és a társadalmi párbeszéd szabad alakulását.

Tehát a magyar AB a szólásszabadsággal kapcsolatos gyakorlatát az EJEB gyakorlatát figyelembe véve, olykor az amerikai gyakorlatból is merítve alakította ki. Megállapította, hogy

⁹⁵ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [39].

⁹⁶ Koltay András és Szikora Tamás szerint az Alkotmánybíróság által alkalmazott, tényállítások és értékítéletek megkülönböztetésére épülő rendszer hiányos. Álláspontjuk szerint el kéne különíteni egymástól a „tényállításokat (ezek lehetnek valóságok és valótlanok), a vizsgálható ténybeli alappal bíró véleményeket (amelyek ténybeli alapja lehet valóság vagy valótlan), valamint a teljesen szubjektív, ténybeli alappal nem bíró véleményeket, értékítéleteket”. Vizsgálható ténybeli alappal bíró vélemény például azt állítani egy történésről, hogy ’zsidózik’. Ez egy ténybeli alappal bíró vélemény, amelynek ténybeli alapja objektíve megítélhető (’zsidózott’ vagy sem), az annak alapján formált vélemény viszont szubjektív. Ez az állítás így megalapozott vagy megalapozatlan is lehet. KOLTAY (2020) i. m. 305.

⁹⁷ 13/2014. (IV. 18.) AB határozat, Indokolás [40].

⁹⁸ HALMAI (2003) i. m. 465. A német bíróságok gyakorlatában az emberi méltóság sérelme akkor valósul meg, ha nem egyes személyiségi jogok sérülnek, hanem a személyiség egésze azáltal, hogy valakit alacsonyabb rendű emberként kezelnek, vagy ha a közösségben éléshez való jogát kétségbe vonják.

⁹⁹ 3122/2014. (IV. 24.) AB határozat, Indokolás [17].

¹⁰⁰ 3333/2018. (X. 26.) AB határozat, Indokolás [37].

¹⁰¹ Uo., Indokolás [41].

¹⁰² 1848. évi XVIII. törvénycikk.

¹⁰³ 28/2014. (IX. 29.) AB határozat, Indokolás [12]–[14].

a véleménynyilvánítás alapjogi védelme kiemelkedik és azon belül is, magasabb szintű védelemben részesülnek a közüggyel kapcsolatban elhangzó közlések.

3. A választási kampány célja

A választási kampány ideje alatti szólások megítéléséhez, és az ezzel kapcsolatos alkotmánybíróági gyakorlatról való véleményformáláshoz elkerülhetetlen a kampány céljának vizsgálata. A gyakorlatot akként kell alakítani, ahogy az indokolt és összhangban áll a vizsgálat alá vont intézmény lényegével és céljával. Enélkül értelmét veszíti a szabályozás.

A választási kampány a képviseleti demokráciák választott tisztségeinek betöltésért futott verseny talán legfontosabb, és mindenképp a legaktívabb időszaka, a 'hajrá'. A választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény (továbbiakban: Ve.) 139. § (1) bekezdése szerint kampányidőszak a szavazás napját megelőző 50. naptól a szavazás napján a szavazás befejezéséig tart. A kampánytevékenységet jogszabályi szinten részben a Ve. szabályozza.¹⁰⁴ Ez idő alatti véleménynyilvánítás kétszeresen áll a demokrácia szolgálatában. Egyszer, mert a véleménynyilvánítás európai dogmatikájának alapja a demokratikus igazolás, tehát elfogadott cél a demokratikus közvélemény alakításának szabadsága. Másodszor pedig, mert a választási kampány a demokrácia lényegi elemét, a népképviselői szervek megválasztását támogató, segítő intézmény.

Ahhoz, hogy a kampány célja világossá váljon, tisztázni kell, hogy a modern jogállami demokráciának mik a működési alapelvei és vizsgálni kell, hogy milyen szerepe van a választási kampánynak a politikai akaratképzés és ezáltal a demokrácia működésében. A következő fejezetben ezt fogom elemezni.

3.1. Demokratikus legitimitáció

A többségi akaraton alapuló döntéshozatal már az ókori városállamokban ismert volt.¹⁰⁵ Nem meglepő, hiszen egy társadalomban, ahol emberek élnek egymás mellett muszáj mindenkire kiható döntéseket hozni. Ennek talán legkellemesebb és legigazságosabb módja, ha az lesz, amit a többség szeretne. Ha majdnem mindenki beleszólhat a döntésekbe, az kockázattal jár. Mégis, a lehetőség megadása biztonságot, nyugalmat ad az embereknek, kifejezi, hogy egyenlők. Winston Churchillnek tulajdonított idézet szerint „(a) demokrácia a legrosszabb kormányzási

¹⁰⁴ KOLTAY – SZIKORA (2022) i. m. 2–3.

¹⁰⁵ SMUK Péter: *Demokratikus legitimitáció*. Győr, UNIVERSITAS-Győr Nonprofit Kft., 2024. 27.

módszer, nem számítva az összes többit, amit időről időre kipróbálnak.”¹⁰⁶ Állítólag szintén Churchill vélekedett így: „A legnagyobb érv a demokrácia ellen az az öt perc, ami az átlag szavazó megnyerésért folytatott vitát jelent.”¹⁰⁷

Magyarország Alaptörvényének B) cikke szerint Magyarország demokratikus jogállam. A közhatalom forrása a nép, mely hatalmát alapvetően választott képviselői útján – kivételesen közvetlenül – gyakorolja.¹⁰⁸ Egy XXI. századi alkotmányos államban a hatalom kizárólag a népből eredeztethető,¹⁰⁹ a közhatalmi aktusok ’mögötti’ demokratikus legitimáció elvárt.¹¹⁰ Minden közhatalmi aktus végső soron a ’nép akaratára’ kell, hogy visszavezethető legyen. Rousseau társadalmi szerződése értelmében a népet alkotó egyének megállapodnak abban, hogy a hatalom gyakorlásának jogát átruházzák bizonyos, az ő érdekeiket és a köz érdekét képviselő személyekre. A társadalom minden tagja egyenlő feltételekkel vesz részt a közösségben.¹¹¹ A nép akaratát egy, az alkotmányos rendnek megfelelő jogi folyamat során nyerhető a polgárok egyéni akaratából.¹¹² Alkotmányjogi szempontból a legjelentősebb ilyen folyamat a népképviselői szerv megválasztása.¹¹³ A szabad, demokratikus választások során a nép, a népszuverenitás nevében, a többségi elv alapján választja ki a képviselőket, a képviselők pedig szintén a többségi elvet alkalmazva – a társadalom igényeit és elvárásait szem előtt tartva – meghoznak egész társadalmat érintő döntéseket.¹¹⁴ A nép képviselete akkor valósul meg leginkább, ha a választásokon minél többen részt vesznek, a részvétel az egyes társadalmi rétegek arányának megfelelő,¹¹⁵ továbbá ha a választójog általános és egyenlő,¹¹⁶ melyet az Alaptörvény 2. cikk (1) bekezdése biztosít. Egyenlő, mert minden választópolgár szavazata ugyanannyit ér.¹¹⁷ Az általánosságot maga az Alaptörvény XXIII. cikke biztosítja azzal, hogy választójog alól kizártakról az Alaptörvény ’választójogi klauzulája’¹¹⁸ rendelkezik.¹¹⁹ A

¹⁰⁶ <https://n9.cl/80zku>

¹⁰⁷ <http://www.grotius.hu/publ/szerzo.asp?id=EMXTHO>

¹⁰⁸ Alaptörvény B) cikke.

¹⁰⁹ CSERVÁK Csaba: Alkotmányosság a választási jogban. *Glossa Iuridica*, 2022/1–2., 8.

¹¹⁰ PETRÉTEI József: *Magyar alkotmányjog I.* Pécs, Kodifikátor Alapítvány, 2016. 2., javított, aktualizált kiadás. 98.; VARGA Zs. András: A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai. Budapest, Dialóg Campus, 2017. 19.

¹¹¹ BURAI-KOVÁCS János: Az állam és polgárai társadalmi szerződése, választottbíráskodás. *Európai Jog*, 2016/1., 1.

¹¹² PETRÉTEI József: A politikai akaratképzésről. In: CHRONOWSKI Nóra – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SMUK Péter – SZABÓ Zsolt (szerk.): *A Szabadságszerető embernek Liber Amicorum István Kukorelli.* Budapest, Gondolat, 2017. 68.

¹¹³ Uo. 74.

¹¹⁴ NAGY Levente: A többségi elv és a többség kiválasztásának dilemmái. *Parlamenti Szemle*, 2016/2., 6.

¹¹⁵ HALLÓK Tamás: *Választási részvétel és alkotmányjog.* Budapest, HVG Orac, 2015. 11.

¹¹⁶ BODNÁR Eszter: *A választójog alapjogi tartalma és korlátai.* Budapest, HVG Orac, 2014. 106.

¹¹⁷ KURUNCZI Gábor: *Az egyre általánosabb választójog kihívásai.* Budapest, Pázmány Press, 2020. 51.

¹¹⁸ TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba.* Budapest, HVG Orac, 2021. 160.

¹¹⁹ CSERVÁK (2022) i. m. 18.

politikai nemzethez, vagyis a 'néphez' tartozó embereknek joguk van részt venni a népképviselői szerv tagjainak megválasztásában.¹²⁰ Még ha úgy is tűnik, hogy egy ember szavazata nem számít, mert elveszik a rengetegben, vagy mert a 'vesztes' jelöltre szavaz, akkor is fontos, hogy mint a nép tagja eldönthesse, hogy ő kit támogat.¹²¹

Bodnár Eszter szerint a választójog egyfajta önrendelkezési jog is, ami visszavezethető az emberi méltóságra.¹²² Az AB az emberek általános egyenlőségét az emberi méltósághoz való jogból vezette le.¹²³ Gyakorlatában az egyenlőség követelménye az egyenlő méltóságú személyként való kezelés,¹²⁴ az egyenlőség végső alapja pedig az emberi méltóság.¹²⁵ Az emberi méltóság adja nemzetközi szinten is az emberi jogok alapját.¹²⁶ Egyenlő méltóságú emberek esetén a választójog korlátozását a lehető legszűkebbre kell venni. A választójogosultság ma a 'mindenki, kivéve aki...' elvének felel meg.¹²⁷ A kivételek közé tartoznak, akik életkoruk miatt még nem rendelkeznek szavazati joggal, illetve akiket bűncselekmény elkövetése vagy belátási képességük korlátozottsága miatt a bíróság ítéletével a választójogból kizárt.¹²⁸ A választójog általánosságának követelménye továbbá azt is jelenti, hogy az aktív választójoggal rendelkezők számára biztosítani kell joguk tényleges gyakorlásának lehetőségét. Ha ebben őket bármilyen módon korlátozzák, az általánosság elve nem érvényesül.¹²⁹

Giovanni Sartori szerint a hatalom akkor legitim, ha a néptől ered a felhatalmazás, és ha a nép tagjai szabad akaratukból, saját meggyőződésük szerint döntenek.¹³⁰ Tehát a szabad döntés lehetőségét is biztosítani kell. Önmagában a választójog megadása nem eredményez demokratikus államot. Ha bárki 'bele tud nyúlni' a választásokba, vagy ha nem megengedett módon befolyásolják a választói akaratot, akkor nincs szabad versengés, a demokrácia szintje csökken, a jogállamiság elve nincs tiszteletben tartva.¹³¹ A választójog alapjogi tartalmát Kurunczi Gábor olvasatában a döntés joga adja.¹³² Ez nem jelenti azt, hogy a választópolgárnak

¹²⁰ KURUNCZI (2020) i. m. 24.

¹²¹ KURUNCZI Gábor: A demokratikus legitimáció alapkérdései a katolikus egyház társadalmi tanításának tükrében. *Iustum Aequum Salutare*, 2024/3. 64.

¹²² BODNÁR (2014) i. m. 106., 130.

¹²³ SCHANDA – BALOGH i. m. 98.

¹²⁴ 9/1990. (IV. 25.) AB határozat

¹²⁵ 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [22]–[26].

¹²⁶ Dinah SHELTON (ed.): *The Oxford Handbook of International Human Rights Law*. Oxford, Oxford University Press, 2013. 645.

¹²⁷ KURUNCZI (2020) i. m. 62.

¹²⁸ Magyarország Alaptörvénye XXIII. cikk.

¹²⁹ KURUNCZI (2020) i. m. 41.

¹³⁰ Giovanni STARTORI: *Demokrácia*. Budapest, Osiris, 1999. 28.

¹³¹ HALLÓK (2015) i. m. 96.

¹³² KURUNCZI (2024) i. m. 67.

joga van, hogy szavazata eredményes legyen, csupán azt, hogy más szavazatokhoz viszonyítva az övének is legyen esélye képviselmet eredményezni.¹³³

Olyan választási rendszert kell kialakítani, ahol kifejeződik a választópolgárok akarata. A népképviseleti szervek személyi állományának olyan emberekből kell állnia, akikben a választópolgárok bíznak, akik a nép, az őket megválasztók érdekeit képviselik a döntések meghozatalakor.¹³⁴

3.2. Politikai akaratképzés

A polgárok egyéni akaratuk alapján választanak, és az egyéni akaratokból kialakul a közös akarat: kik legyenek azok, akik döntenek a népet érintő kérdésekről a következő időszakban. Az egyéni akarat alakulása megfigyelhető az egyén és a politikusok/pártok szemszögéből is.

Az egyén akarata a „tudatos, meghatározott célok elérésére irányuló törekvése”.¹³⁵ Olyan cél elérésére irányul, amit az ember ismer, aminek elérése érdekében cselekszik.¹³⁶ A választópolgárok a saját akaratuknak megfelelően akkor tudnak szavazni, ha tisztában vannak, hogy akaratuk melyik jelölt megválasztása által juthat érvényre. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy ismerjék a jelöltek céljait, programjait. A választópolgároknak hozzá kell férniük az információkhoz, ami alapján ki tudják választani, hogy kire akarnak szavazni.

Az AB megállapította, hogy a pártok, képviselőjelöltek állításával arra törekednek, hogy a ’népakaratot’ az Országgyűlésben képviselőik által ’kinyilvánítsák’.¹³⁷ A pártok azonban elsősorban nem magától kialakult véleményeket közvetítenek az állam felé. Óriási szerepük van abban, hogy mi lesz a ’népakarat’: az egyének akaratát jelentős mértékben befolyásolják, a ’népakaratot’ ezáltal voltképpen kialakítják.¹³⁸ Ezzel összhangban áll a Ve. 141. §-ában meghatározott kampánytevékenység fogalom is, mely szerint kampánytevékenységnek minősül – és ezáltal a Ve. hatálya alá tartozik – a kampányidőszakban minden, a választói akarat befolyásolására irányuló tevékenység, különösen a kampányeszközök (plakát, politikai reklám etc.) felhasználása.

A választási kampány célját Smuk Péter az alábbi módon fogalmazta meg:

¹³³ Uo.

¹³⁴ HALLÓK (2015) i. m. 29.

¹³⁵ PETRÉTEI (2017) i. m. 70.

¹³⁶ Uo.

¹³⁷ SÓLYOM László: *Pártok és érdekszervezetek az alkotmányban*. Budapest, Rejtjel, 2004. 30.

¹³⁸ Uo. 32.

„A kampányidőszak funkciója, hogy a választásokat előkészítse. Az állampolgárok tájékozott döntését tűzhetjük ki célul, annak érdekében, hogy a népszuverenitás közvetlen megnyilvánulása, a közvetett hatalomgyakorlásra való felhatalmazás "minőségi" eredményre vezessen. Ebben a dimenzióban a választók befolyásolására irányuló tevékenységet vizsgáljuk, amely több formát is ölthet, célja pedig az egyszerű részvételre buzdítástól kezdve, a negatív (kire ne szavazz) kampánytól a pozitívig (az információk terjesztéséig) széles spektrumon mozog.”¹³⁹

A választási kampány célja tehát, hogy a jelöltek, illetve jelölő szervezetek magukat bemutathassák, hogy az információk eljussanak a választópolgárokhoz, és hogy a választópolgárok a választás napján 'kialakult, szabad akaratukból' tudjanak döntést hozni.

¹³⁹ SMUK Péter: A demokratikus közvélemény formálódásának alkotmányos garanciái. *In Medias Res*, 2014/1. 187.

4. A véleménynyilvánításhoz való jog tesztjének 'meghajlása' a választási kampány idején

Az AB Alaptörvény hatályba lépése utáni gyakorlatában más megítélés alá esnek a választási kampány során, közéleti szereplő által közéleti szereplő vonatkozásában tett közlések. A következőkben a hazai általános, közszereplőkre vonatkozó bizonyíthatósági teszt kampányidőszak alatti 'meghajlását', majd néhány külföldi ország ugyanezen kérdésre adott választát fogom vizsgálni.

4.1. A magyar Alkotmánybíróság megoldása

Az AB gyakorlata szerint eltérő megítélés alá esnek a választási kampány időszakában, politikai vitákban megvalósuló véleménynyilvánítások. Ez olykor a szólásszabadság és a választási eljárási alapelvek szembenállását eredményezi. A csatákból a testület döntései nyomán jellemzően a szólásszabadság kerül ki győztesként.

Az AB a 31/2014. (X. 9.) AB határozatában leszögezte: „Választási kampányban tipikusan a közszereplők egymás közti kontextusában kell értelmezni és megítélni a véleménynyilvánítási szabadságot, illetve annak korlátait”.¹⁴⁰ Ugyanitt megállapította, hogy politikai viták esetében – különösen a választási kampány időszakában – a tényállítások jelentésnek mérlegelésekor a vizsgálatot „a választási kampány felfokozott helyzetét és az ügy összes körülményét figyelembe véve, valamint arra tekintettel kell elvégezni, hogy a jelöltek egymás programját és alkalmasságát minél szabadabban kritizálhassák”.¹⁴¹ A kampány olyan szituáció, „amelyben a lehető legerősebben jönnek számításba a közügyek minél szabadabb vitája melletti érvek”, és ahol „leginkább helye van a politikai programokról és a jelöltek alkalmasságáról vallott vélemények akár túlzó, felfokozott megfogalmazásának; tekintettel arra is, hogy ezen időszak alatt a cáfolat vagy ellenvélemény kifejtésének is jelentős tere nyílik”.¹⁴²

Ezt követően az AB rendszeresen – annak ellenére, hogy a közlések objektíve hamis tényállítást tartalmaznak – politikai értékítéletek körébe sorolta a tényállító közléseket. Így döntött többek között az 5/2015. (II. 25.) AB határozatában¹⁴³ (politikai vélemény: „A Fidesznek van 11

¹⁴⁰ 31/2014. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [28].

¹⁴¹ 31/2014. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [29]–[30].

¹⁴² Uo. Indokolás [30]. Az AB később, 3217/2020. (VI. 19.) AB határozatában megállapította, hogy a cáfolat lehetősége politikai szereplők egymás közötti vitája esetén a választási kampány időszakán kívül is fennáll. Ezáltal a magasabb törési kötelezettségüket kiterjesztette.

¹⁴³ 5/2015. (II. 25.) AB határozat, Indokolás [2].

jelöltje, 11 különböző mezben.”), a 9/2015. (IV. 23.) AB határozatában¹⁴⁴ (politikai vélemény: a „cég vezetői között ott ült P. F.”, továbbá „P. F. dolga az lett volna, hogy megakadályozza a katasztrófát, de ő semmit sem tett”, utalva ezzel az illető vörösiszap-katasztrófával kapcsolatos tevékenységére) illetve a 3107/2018. (IV. 9.) AB határozatában¹⁴⁵ is (politikai vélemény: „Az Ön képviselője, T. B. 2014 óta egyszer ejtette ki Fót nevét az Országgyűlésben”).

Az AB ezen döntéseit azzal indokolja, hogy ugyan a közlések valóban objektíve hamis tényállítások, azonban tekintettel kell lenni arra, hogy a közlés kampányüzenetet tartalmazhat a választópolgárok számára.¹⁴⁶ A „közügyek demokratikus vitája során a vita érintettjei a politikai történéseket a maguk összefüggéseiben értelmező polgárok, akik tisztában vannak a pártpolitikai véleménynyilvánítások, különösképpen a kampányolás figyelemfelkeltésre és túlzásokra hajlamos jellemzőivel.”¹⁴⁷

„[...] esetükben a személyüket ért bírálatot és minősítést a társadalmi nyilvánosság eleve másként, a demokratikus vita szükségszerű részeként, jellemzően a különböző politikai érdekek mentén értelmezendő megnyilvánulásként kezeli. Magyarországon az elmúlt időszakban kialakultak a plurális politikai nyilvánosság működésének sajátosságai, amelyek között a közéleti viták során elhangzottakat a társadalom kellő körültekintéssel tudja értékelni.”¹⁴⁸

Az AB választójogi emberképe tehát az autonóm, felelős polgár, aki társaival együtt viseli a véleménycsere következményeit.¹⁴⁹ Az AB szerint a választópolgárok ’kellő körültekintéssel’ értékelik a viták során elhangzottakat, a kampányeszközökön (plakát, szóróanyag stb.) megjelenő állításokat, képeket, az újságokban és a köztelevízióban lehozott nyilatkozatokat és a közszereplők közösségi média oldalain megjelenő bejegyzéseket, továbbá az azok alatt szereplő hozzászólásokat. Török Bernát osztja az AB ezen álláspontját, mely szerint a megszólalók és a megszólítottak is autonóm, felelős polgárok. Szerinte a ’demokratikus közvéleményt’ az önmagát demokratikusan kormányzó közösség alakítja ki az önkormányzás mikéntjéről folytatott párbeszéde során.¹⁵⁰ Mindegy, hogy a választópolgárok mi alapján döntenek, a választásukra a választójog világában mindenképp felelős állampolgári megnyilvánulásként kell tekinteni. Ellenkező esetben a demokratikus berendezkedés

¹⁴⁴ 9/2015. (IV. 23.) AB határozat, Indokolás [3].

¹⁴⁵ 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat, Indokolás [3].

¹⁴⁶ 3240/2019 (X. 17.) AB határozat, Indokolás [29].

¹⁴⁷ 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat, Indokolás [28].

¹⁴⁸ 7/2014. (III. 7.) AB határozat, Indokolás [57].

¹⁴⁹ TÖRÖK (2018) i. m. 82.

¹⁵⁰ Uo. 75.

előfeltevéseit vonjuk kétségbe. Elutasítandónak tartja az álláspontot, amely a közvélemény alakulását helyes irányba terelni vágyik, a befogadókat óvni akarja.¹⁵¹

A jelenlegi gyakorlat szerint két dolog szab határt a választási kampány alatt megfogalmazott közléseknek: az emberi méltóság sérelme, illetve az, ha közlés nem tartalmaz üzenetet a választópolgárok felé. Az emberi méltóság sérelmének megállapítására volt példa az ember állat képében történő ábrázolása, és ezáltal az ember 'dehumanizálása'. Az AB erről az alábbi módon nyilatkozott:

„Bár [...] az Alaptörvény által védett véleménynyilvánítás köre a közhatalmat gyakorló személyekkel, valamint a közszereplő politikusokkal kapcsolatos vélemények esetében tágabb, mint más személyeknél, az emberi méltóságuknak az ő esetükben is van egy olyan lényegi, érinthetetlen magja, melyet az esetleges kritikát megfogalmazó személyek is kötelesek tiszteletben tartani. Jelen választási ügyben az érintetteknek állatokként történő, megalázó módon megvalósított ábrázolása ezt a lényegi tartalmat [...] sérti meg.”¹⁵²

Az emberi méltóság sérelmét mindig esetről esetre kell vizsgálni. A személyiséget szubjektíve sértő, de az emberi méltóság sérelmét el nem érő kifejezések nem tartoznak ebbe a körbe.¹⁵³

A közlések szabadságának határt szabó másik tényező a 3240/2019 (X. 17.) AB határozatban került megfogalmazásra az alábbi módon:

„Ha a megnyilatkozásnak észszerűen még a kampány körülményei között sem tulajdonítható olyan jelentés, amely szerint a közlést a választók az érintett múlt- vagy jövőbeli politikájára vagy a jelölt alkalmasságára vonatkozó politikai véleményként értelmezik, akkor helye lehet a közlő valótlan tényállítás miatt történő felelősségre vonásának. Minél közvetettebb módon kötődik egy kijelentés a jelölt politikai tevékenységéhez, programjához, illetve minél önállóbb jelentősége és minél nagyobb súlya van a megnyilvánulás ténybeli elemének, annál inkább sor kerülhet arra, hogy az állítás jogszerűségének megítélésére valóban a tényállításokra irányadó követelmények alapján kerüljön sor.”¹⁵⁴

Az 'erkölcsi klauzulaként' emlegetett bekezdés kijelöli az objektíve hamis tényállítások politikai véleményként való értelmezésének a határát.¹⁵⁵ Ugyan nem választási kampány idején,

¹⁵¹ Uo.

¹⁵² 3122/2014. (IV. 24.) AB határozat, Indokolás [17].

¹⁵³ 3080/2024. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [58].

¹⁵⁴ 3240/2019. (X. 17.) AB határozat, Indokolás [34].

¹⁵⁵ Gábor KURUNCZI: Is it allowed to lie? *Constitutional Discourse*, 2024. március 26. <https://constitutionaldiscourse.com/is-it-allowed-to-lie/>

de az AB alkalmazta már a klauzulát. A 3234/2023. (VI. 2.) AB határozatában a testület úgy ítélte, hogy a szólás nem tartalmaz olyan közlést, ami alapján a választópolgárok megfelelő következtetést tudnak levonni.¹⁵⁶ Az alapügy alperese Facebook bejegyzésében állította az indítványozóról, a polgármesterről, hogy korábbi polgármesterrel együtt 15.000.000 forinttal megkárosította a várost. Az AB megállapította, az állított károkozás jelentős részéért az indítványozó nem lehetett felelős, hiszen az érintett ingatlan eladásakor ő nem töltött be önkormányzati tisztséget.

Szintén viszonylag új szempont annak vizsgálata, hogy a közügyek vitájában megjelenő közlés bír-e önálló információs értékkel, vagy az szimpla öncélú személyeskedés, gyalázkodás. Értékelni kell továbbá, hogy a bíralat a tevékenységet vagy magát a személyt célozza.¹⁵⁷

Lépcsők	Vizsgált kérdés	Következmény
1.	Társadalmi párbeszéd része?	Ha nem, akkor nem tartozik a véleménynyilvánítás szabadságának hatálya alá.
2.	Közügyek vitája?	Ha igen, akkor az általánosnál nagyobb védelemben kell részesíteni az adott közlést.
3.	Tényállítás vagy értékítélet?	A vélemények és az igaz tényállítások nagyobb körben védendők, mint a hamis tényállítások.
4.	Alkotmányosan megengedett közlés?	Mihez fűződik nagyobb alkotmányos érdek, a közlés védelméhez vagy a szólásszabadság korlátozásához? Mérlegelnie kell a bíróságnak.

4.2. Más országok megoldásai

A magyar gyakorlat mellett szükséges más államok megoldásainak vizsgálata is. Az idegen jogrendszerek elvei árnyalják a hazai szabályozást elemzését, új szempontokat tárnak fel. Egy demokratikus jogállamban elvárt mind a választások tisztasága, mind pedig a

¹⁵⁶ 3234/2023. (VI. 2.) AB határozat, Indokolás [48].

¹⁵⁷ KOVÁTS Beáta: A véleménynyilvánítási szabadság vizsgálata az Alkotmánybíróság gyakorlatában. *Alkotmánybírósági Szemle*, 2023/1., 36.

véleménynyilvánítás szabadságának biztosítása, így a választási kampány ideje alatti széleskörű tájékoztatás kérdése több államban is felmerült.¹⁵⁸

Az Egyesült Államok Alkotmányába az Első Kiegészítéssel, 1791-ben került bele a szólásszabadság, és ennek védelmét a polgárok a mai napig élvezik.¹⁵⁹ Az amerikai irodalom e témában igencsak széleskörű, jóval szélesebb, mint a hazai. Erre tekintettel Egyesült Államok jogának tárgyalása megkerülhetetlen a szólásszabadság kérdéseinek vizsgálatakor. Az európai megoldások pedig a közös múlt okán közelebb állhatnak az itthoni gondolkodáshoz. Ezek közül is, kiemelkedő jelentőséggel bír a francia és német gyakorlat. Előbbi nemzet a szabadságjogok éllovasaként már a felvilágosodás korában foglalkozott a szólásszabadság kérdésével, utóbbi jogrendszere pedig hagyományosan mintául szolgál a magyar számára. Következőkben azt vizsgálom, hogy ezek az államok hogyan szabályozzák a politikusok egymás közötti rágalmozását a kampányidőszakban.

4.2.1. Amerikai Egyesült Államok

Az Első Kiegészítés a szólásszabadságon belül főként a politikai beszédet védi, amibe a választási kampány során tett, politikusokkal kapcsolatos állítások tartoznak bele talán leginkább. Így hát Amerikában sokszor problémába ütközik a politikusok egymás közti vitái során a rágalmozási perek indítása. A védelem több oldalról is megjelenik: egyrészt az *'anti-SLAPP statutes'* miatt, másrészt, mert a politikai viták során már megszokottá vált a *'sárdobálás'*, harmadrészt pedig, az Első Kiegészítésből levezetett *'rhetorical hyperbole doktrína'* miatt.¹⁶⁰ A Legfelső Bíróság az *United States v. Alvarez* ügyben azt is kimondta, hogy önmagában egy állítás valótlansága nem elegendő ahhoz, hogy kizárja az Első Alkotmánykiegészítés védelme alól.¹⁶¹

A *'SLAPP ellenes törvények'* elsősorban az Egyesült Államok jogrendszeréből ismertek. A *'SLAPP'* betűszó, a *'Strategic Lawsuits Against Public Participation'* rövidítése, melyet a Denveri Egyetem két professzora alkotott az 1980-as években.¹⁶² Magyarul ezt *'közéleti*

¹⁵⁸ Ld. szlovén alkotmánybíróság döntése: no. U-I-67/09, Up-316/09 | SL-0168; szerb alkotmánybíróság döntése: Uz-6600/2015/SR-0167.

¹⁵⁹ Tom BINGHAM: *The rule of law*. London, Penguin Books, 2011. 41.

¹⁶⁰ David L. HUDSON Jr.: Anti-SLAPP Coverage and the First Amendment: Hurdles to Defamation Suits in Political Campaigns, *American University Law Review*, 2020/5. 1541.

¹⁶¹ *United States v. Alvarez*, 567 U.S. 709 (2012) II.

¹⁶² Penelope CANAN – George W. PRING: Studying Strategic Lawsuits against Public Participation: Mixing Quantitative and Qualitative Approaches. *Law & Society Review*, 1988/2. 385-386.

részvételt akadályozó stratégiai perekként’ lehet fordítani. Ezek eleinte azokra az esetekre vonatkoztak, amikor építkezések ellen környezetkárosítás miatt tiltakozó civileket pereltek a vállalkozók.¹⁶³ A cégek célja minél hosszabb és költségesebb perek folytatása volt annak érdekében, hogy az alperes a magas költségek és az időigényesség miatt feladja a harcot. A gyakorlat elrettentően hatott, így végső soron a véleménynyilvánítás szabadságát korlátozta. Ennek megakadályozása céljából sok államban alkottak törvényeket, melyek lehetőséget kínálnak az alperesnek, hogy jóhiszeműségére hivatkozva kérje a kereset elutasítását, megelőzve ezzel a drága és fáradságos perlekedést. A bíróság gyorsított eljárásban dönt, hogy ezen törvénybe ütköző perről van-e szó, és ha igen, még az alperes ügyvédi díjának és a perköltségeknek megfizetésére is kötelezheti a felperest.¹⁶⁴ Jelenleg az Egyesült Államok több mint 30 államában létezik hasonló szabályozás.¹⁶⁵ A legtöbb államban ezt kiterjesztették minden olyan perre, amelynek célja a társadalmilag fontos párbeszéd elnyomása.¹⁶⁶ Érdekes adalék, hogy az Európai Unió Tanácsa 2024 márciusában elfogadott egy irányelvet a közéleti részvételt akadályozó stratégiai perekkel szembeni védelemről.¹⁶⁷

A bíróságok esetjoga – tekintve, hogy ezen törvények a legtöbb államban minden, a társadalmilag fontos párbeszéd elnyomását célzó perre kiterjednek – jelentősen befolyásolta a választási kampányok ideje alatti rágalalmazási jogot is. Az ilyen perek működését jól mutatja a *Rosen v. Tarkanian* ügy.¹⁶⁸

Danny Tarkanian és Jacky Rosen egymás ellen szállt versenybe a 2016-os nevadai választáson az Egyesült Államok Képviselőházába való bejutásért. Rosen feltöltött egy fizetett hirdetést a YouTube-ra és más online platformokra, amiben három kijelentést tett:

- i. „Danny Tarkanian 13 hamis jótékonysági szervezetet hozott létre, amelyek kiszolgáltatott idős embereket zsákmányoltak ki”
- ii. „az idősek milliókat veszítettek a Danny Tarkanian által létrehozott csalások miatt”

¹⁶³ HUDSON (2020) i. m. 1543.

¹⁶⁴ Uo.

¹⁶⁵ Wex Definitions Team: SLAPP suit. Legal Information Institute, https://www.law.cornell.edu/wex/slapp_suit

¹⁶⁶ Ld. California Civil Procedure Code § 425.16 (b)(1); New York Civil Rights Law § 70. and § 76.; Florida Statutes Title XLV. Torts § 768.295. (2)(a); Tennessee Code Title 20. Civil Procedure § 20-17-103 (2) – (4); D.C. Code § 16-5501 through § 16-5505. A következő linken megtekinthető, hogy mely államban milyen anti-SLAPP szabályozás van életben: <https://www.ifs.org/anti-slapp-report/>.

¹⁶⁷ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1069 irányelve (2024. április 11.) a közéletben részt vevő személyeknek a nyilvánvalóan megalapozatlan keresetekkel vagy visszaélészerű bírósági eljárásokkal („közéleti részvételt akadályozó stratégiai perekkel”) szembeni védelméről: A szabályozás hasonló az amerikaihoz, a bíróságnak gyorsított eljárásban kell majd határoznia az ügy esetleges elutasításáról. Ha az alperes korai elutasítás iránti kérelmet nyújt be, a bizonyítási teher a felperesre hárul: neki kell bizonyítania, hogy a kereset nem nyilvánvalóan megalapozatlan. Az irányelv polgári ügyekben alkalmazandó, a büntetőügyeket és a választottbíráskodást nem érinti. A tagállamok az irányelvet 2026. május 7-ig kell, hogy átültessék.

¹⁶⁸ *Rosen v. Tarkanian*, 453 P.3d 1220 (Nev. 2019).

- iii. a Tarkanian által létrehozott jótékonyági szervezetek „telemarketings rendszerek fedőszervei voltak”¹⁶⁹

Tarkanian jelezte Rosennek, hogy ezek az állítások egy korábbi, mással folytatott perben rágalmazásnak lettek ítélve, Rosen azonban ezek után sem szedte le a hirdetést. Tarkanian rágalmazásért perelt, Rosen pedig anti-SLAPP indítványt nyújtott be és a kereset elutasítását kérte. Ehhez neki jóhiszeműségét, Tarkaniannak pedig Rosen rosszhiszeműségét kellett bizonyítania.

A kerületi bíróság elutasította az indítványt, mert Rosen nem bizonyította jóhiszeműségét. Rosen fellebbezése után Nevada Állam Legfelsőbb Bírósága először is megállapította, hogy a választási kampány idején elhangzott ezen állítások a politikai beszéd kategóriájába esnek, amire az anti-SLAPP törvény védelme kiterjed. Leszögezte, hogy a vita tárgyát az képezi, Rosen állításai jóhiszeműen történtek-e.¹⁷⁰ A közlés akkor jóhiszemű, ha „a valóságnak megfelel, vagy a valótlanyságáról való tudomás nélkül történik”.¹⁷¹ A politikai publikációkat nem szabad szóról-szóra értelmezni, a teljes publikáció jelentését kell vizsgálni.¹⁷² A ’lényegi igazság doktrínának’ is nevezett tétel szerint, kizárt a felelősségre vonás olyan kiadvány miatt, ami bár részletekben téved, a történet lényegét jól átadja.¹⁷³ A kiadvány akkor is ’lényegében igaz’, ha az jelentősen eltúlozza a felperes cselekményét, amennyiben „egy átlagos olvasó nem tulajdonítana nagyobb ellenszenvet a felperes magatartásának pusztán a túlzás miatt”.¹⁷⁴ A felperesnek, Tarkaniannak ezzel szemben azt kell bizonyítania, az alperes ’tényleges rosszhiszemű’ volt vagyis, hogy az alperes az „állítások hamisságáról tudott, vagy vakmerően figyelmen kívül hagyta azok ellenőrzését”.¹⁷⁵ Utóbbi azt jelenti, hogy tudatában volt annak a lehetőségnek, hogy amit állít, az valószínűleg hamis, vagy legalábbis komoly kétségei voltak az állítás igazságát illetően.¹⁷⁶

A bíróság szerint Rosen állításainak a lényege, hogy Tarkanian kapcsolatban állt olyan cégekkel, amelyeknek időseket célzó telemarketings csalásokat követtek el. A jegyzőkönyvben szereplő bizonyítékok arra utalnak, hogy Rosen állításai lényegében igazak voltak. Az alperes állításait nem azok hamisságának tudatában tette, hiszen a közvélemény korábbi cikkek alapján tudott a történetekről, és a korábbi, a felperes által megnyert perekről

¹⁶⁹ Uo. 1222.

¹⁷⁰ Uo. 1223.

¹⁷¹ Nev. Rev. Stat. § 41.637.

¹⁷² Desert Sun Publishing Co. v. Superior Court, 97 Cal.App.3d 49, 158 Cal. Rptr. 519 (Cal. Ct. App. 1979) 52.

¹⁷³ Turner v. KTRK Television, Inc., 38 S.W.3d 103 (Tex. 2000) 115.

¹⁷⁴ Langston v. Eagle Printing Co., 797 S.W.2d 66 (Tex. App. 1990) 69.

¹⁷⁵ Rosen v. Tarkanian 1224.

¹⁷⁶ New York Times Co. v. Sullivan (1964) 254, 279-280.

szóló cikkekből nem világos, mely állítások lettek rágalmazónak megállapítva. A bíróság kijelentette, hogy a kerületi bíróság tévedett, amikor úgy ítélte, hogy Tarkanian *prima facie* bizonyítékot nyújtott be arra vonatkozóan, hogy valószínűleg megnyeri a pert. Tehát egyrészt az anti-SLAPP teszt egyik elemének Rosen megfelelt, mert jóhiszeműségét sikerült bizonyítania. Másrészt Tarkanianak nem sikerült a kereset megalapozottságát valószínűsítő *prima facie* bizonyítékot nyújtania. Mindezekre tekintettel a bíróság a kerületi bíróság ítéletét hatályon kívül helyezte.¹⁷⁷

A teszt az alábbi módon foglalható össze:¹⁷⁸

Elemek	Vizsgálat tárgya	Bizonyítani kell
1.	Az alperes jóhiszeműsége	Az állítás a valóságnak megfelel, vagy a valótlanságáról való tudomás nélkül történik
2.	A felperes keresetének megalapozottságára <i>prima facie</i> bizonyíték nyújtása	i. Az alperes által a felperes vonatkozásában hamis, rágalmazó állítás tételét ii. Harmadik személy számára jogosulatlan közzétételt iii. Legalább gondatlanságot iv. Tényleges vagy valószínűsíthető kárt v. +1 'actual malice', vagyis az alperes 'tényleges rosszhiszeműségét'

Az anti-SLAPP törvények a különböző államokban néhol eltérnek. Az eltérés általában a második elemet, a felperes bizonyítási terhét érinti. Nemcsak a törvény szövege más, hanem az állami bíróságok által elvárt bizonyítás 'komolyságának' szintje is, ami felveti a jogbiztonság kérdését tekintve, hogy azonos kiindulóponttal rendelkező, hasonló módon megszövegezett törvények értelmezését a bíróságok van, hogy teljesen eltérő módon értelmezik.¹⁷⁹ Ezen törvények alkalmazásra kerültek 2024-es amerikai elnökválasztás során is.¹⁸⁰

A fentebbi állítást, miszerint az Egyesült Államokban a politikai viták során megszokottá vált a 'sárdobálás' mi sem támasztja alá jobban, mint az, hogy még a bíróik is úgy gondolják, ha valaki a politikai színtérre akar lépni, számolnia kell a következményekkel.¹⁸¹ A *Desert Sun*

¹⁷⁷ Rosen v. Tarkanian 1226.

¹⁷⁸ A pontokat i.-iv.-ig minden rágalmazási kereset felperesének, az v. pontot csak a közszereplő felperesnek kell bizonyítania.

¹⁷⁹ Robert T. SHERWIN: Evidence? We Don't Need No Stinkin' Evidence!: How Ambiguity in Some States' Anti-SLAPP Laws Threatens to DeFang a Popular and Powerful Weapon Against Frivolous Litigation. *Columbia Journal of Law & the Arts*, 2017/4. 439-440.

¹⁸⁰ Ld. Greenpeace USA: Trump, SLAPPs, and the Erosion of Democratic Freedoms. 2024. október 29. <https://shorturl.at/0yISh>

¹⁸¹ HUDSON (2020) i. m. 1551.

Publishing Co. v. Superior Court ügy ítéletében a bíróság megjegyezte, hogy aki azt tervezi, hogy amerikai módra politizál, az emlékezzen Harry S. Truman szavaira: „Ha nem bírod a meleget, menj ki a konyhából”.¹⁸²

A közélettel kapcsolatban megvalósuló véleménynyilvánítás szabadságának védelmét szolgáló harmadik tényezőként a *'rhetorical hyperbole doktrínát'* említettem. Ez a 'retorikai túlzás' olyan, az Első Kiegészítésen alapuló doktrína, amely gyakran nyújt védelmet a túlzó, a valóságtól elrugaskodott közléseknek rágalmazási ügyekben.¹⁸³ Az Egyesült Államok Legfelsőbb Bírósága például a *Greenbelt Cooperative Pub. Ass'n v. Bresler* ügyben hozott ítéletében kimondta, hogy a 'zsarolás' kifejezés használata egy építési vállalkozó tárgyalási stílusára utalva inkább volt retorikai túlzás, mint bűncselekményre utalás.¹⁸⁴ A Legfelsőbb Bíróság egy későbbi ítéletében kijelentette: rágalmazásért való felelősség nem állapítható meg olyan kijelentések esetében, amelyeket ésszerű esetben nem értelmezünk úgy, mintha azok az adott személyre vonatkozó valós tények lennének.¹⁸⁵

4.2.2. Európai megoldások

Az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikk 2. bekezdése alapján a véleménynyilvánítás szabadságának korlátja lehet mások jó hírnevének védelme. A magyar AB által is precedensértékűként hivatkozott¹⁸⁶ EJEK-döntésben, a *Lingens kontra Ausztria* ügyben meghatározott tétel – mely szerint a politikusok jó hírnevét is védeni kell, akkor is, ha nem a magánéletükkel függ össze az ügy, de ilyen esetekben e védelmet egyensúlyba kell hozni a közéleti kérdések szabad megvitatásának érdekeivel¹⁸⁷ – kiindulópontja az Egyezményt aláíró államok gyakorlatának.

Franciaországban rágalmazásnak minősül minden olyan tényállítás vagy gyanúsítás, amely kihat valamely személy hírnevére vagy becsületére.¹⁸⁸ Ezt a francia sajtótörvény szabályozza, amely nem csak mint ágazati jogszabály funkcionál, hanem bűncselekményeket is

¹⁸² *Desert Sun Publishing Co. v. Superior Court*, 97 Cal.App.3d 49, 158 Cal. Rptr. 519 (Cal. Ct. App. 1979) 52

¹⁸³ David L. HUDSON Jr.: *Rhetorical Hyperbole*. *Free Speech Center*, 2024. július 2. <https://firstamendment.mtsu.edu/article/rhetorical-hyperbole/>

¹⁸⁴ Chad R. BOWMAN: *Greenbelt Cooperative Publishing Association v. Bresler* (1970). *Free Speech Center*, 2024. október 30. <https://firstamendment.mtsu.edu/article/greenbelt-cooperative-publishing-association-v-bresler/>

¹⁸⁵ *Milkovich v. Lorain Journal*, 497 U.S. 21 (1990); BOWMAN (2024) i. m.

¹⁸⁶ TÖRÖK (2018) i. m. 55.

¹⁸⁷ *Lingens v. Austria* (9815/82), 1986. július 8., 42. bekezdés.

¹⁸⁸ Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse, Article 29.

meghatároz.¹⁸⁹ Ez a szólásszabadsággal való visszaéléseket utólag szankcionálja.¹⁹⁰ A rágalmazó állítást rosszhiszeműnek kell tekinteni, hacsak az ellenkezőjét nem bizonyítják. A közlő mentesül a felelősség alól, amennyiben igazát a bíróság előtt bizonyítja.¹⁹¹ A sajtótörvény 55. cikke szerint erre az alperesnek 10 napja van. Szintén mentesül az alperes, ha jóhiszeműségét bizonyítja.¹⁹² A jóhiszeműség követelménye a cél jogszerűsége, a személyes ellentét hiánya, a mértékletes kifejezőmód és a tényfeltárás megbízhatósága.¹⁹³

A bírók a választási kampány időszakában azonban nagyobb teret engednek a politikai vitának.¹⁹⁴ A francia Alkotmánytanács 2020-as határozatában kimondta, hogy „a véleménynyilvánítás szabadsága különösen fontos a politikai vitákban és a választási kampányokban”. Garantálja a tájékozódást, védi a véleményeket, és védelmet nyújt a szólásszabadságra hivatkozva elkövetett visszaélések ellen, mivel lehetővé teszi az ezekre való reagálást és a rágalmazás feljelentését.¹⁹⁵ A sajtótörvény 54. cikkének második bekezdése a választási kampány időszaka alatti rágalmazási per alperesének idézéséig eltelt időt 10 napról 24 órára csökkenti, ha a rágalmazó állítás egy jelölt vonatkozásában hangzott el. A Semmítőszék megállapította: az alperes jóhiszeműségét igazolja, ha a közlés célja a választópolgárok tájékoztatása a jelölt magatartásáról, feltéve, hogy az állítások a személy nyilvános tevékenységét érintik, nem pedig a magánéletét támadják. További elvárás, hogy az információ ne legyen torzított.¹⁹⁶

¹⁸⁹ KOLTAY (2013) i. m. 578.

¹⁹⁰ Xavier DUPRÉ DE BOULOIS: 'Politiquement correct' et liberté d'expression. *RDLF 2020 chron. n°01*. <https://revuedlf.com/>

¹⁹¹ Loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse, Article 35.

¹⁹² Mathilde DESBROSSES: Les contours de la diffamation politique. *Village de la Justice*, 2022. november 4. <https://www.village-justice.com/articles/les-limites-diffamation-politique,44162.html>

¹⁹³ Cour de Cassation, Chambre civile 2, du 27 mars 2003, 00-20.461.

¹⁹⁴ Levent SABAN: Diffamation et campagnes électorales: attention à l'effet boomerang! 2013. május 27. <https://www.observatoire-collectivites.org/spip.php?article3980>

¹⁹⁵ Décision n° 2020-863 QPC du 13 novembre 2020. 17.

¹⁹⁶ Cour de Cassation, Chambre mixte, du 24 novembre 2000, 97–81.554.

Időszak	Kimentés	Alperes idézéséig fennálló idő
Kampányidőszakon kívül	a) alperes az igazát bizonyítja b) alperes jóhiszeműségét bizonyítja i. jogszerű cél ii. felek közti személyes ellentét hiánya iii. mértékletes kifejezőmód iv. megbízható tényfeltárás	10 nap
Kampányidőszakban	a) alperes az igazát bizonyítja b) alperes jóhiszeműségét bizonyítja v. cél a választópolgárok tájékoztatása vi. felperes nyilvános tevékenységét érinti, nem pedig a magánéletét vii. az információ nincs torzítva	24 óra

Németország szigorúbban áll a kérdéshez. A német büntető törvénykönyv (Strafgesetzbuch, továbbiakban: StGB) 186. §-a alapján 'megszólás' az, ha valaki „másról olyan tényt állít vagy híresztel, amely alkalmas a becsületének csorbítására, vagy a közvélemény kedvezőtlen befolyásolására”. A közlő mentesül a felelősségre vonás alól, ha az állított tény igaznak bizonyul.¹⁹⁷ Súlyosabban minősül a 'rágalmazás', ha azt szándékosan, az állítás valótlanásával tisztában lévő személy teszi. Ez eddig egészen hasonlít a magyar szabályozásra, nagyobb eltérés ezután következik: az StGB 188. §-a értelmében súlyosabban büntetendő, ha a bűncselekményt „a sértett személy közéletben elfoglalt helyzetével összefüggő indítékból”, „a nép politikai életében részt vevő személy ellen” követik el, és ez „alkalmas arra, hogy a közéletben végzett tevékenységét jelentősen megnehezítse”.

A szólásszabadság védelme érdekében a közéletben résztvevőket sértő állításoknál mérlegelni kell a sértett személyiségvédelmét és a hatalomgyakorló szabadon kritizálhatóságát támogató érveket is. A német AB leszögezte: mérlegeléskor abból kell kiindulni, hogy a szólásszabadság védelme a hatalommal szembeni kritika speciális védelmi igényéből fakad.¹⁹⁸ Azonban a politikusok és tisztviselők személyiségi jogainak védelme is közérdek, hiszen az emberek csak akkor hajlandóak részt venni a közéletben, és ezáltal az állam és a társadalom működésében, ha személyiségi jogaik megfelelő védelme biztosított.¹⁹⁹

A testület a szólásszabadság és a személyiségi jogok védelmének mérlegelésekor szétválasztotta az ad hoc, heves vitában, szóban tett nyilatkozatokat, illetve azokat, amelyek

¹⁹⁷ StGB 186. §

¹⁹⁸ 1 BvR 1073/20, 32.

¹⁹⁹ Uo. 35.

közlésére hosszabb idő áll rendelkezésre, lehetőség van a közlés módjának előzetes megfontolására. Álláspontja szerint az alapjogra különösen káros lenne, ha a szóbeli nyilatkozatok megtétele előtt minden szót át kéne gondolni, az írásbeli nyilatkozatoknál azonban általában nagyobb fokú óvatosság és visszafogottság várható el.²⁰⁰

Esetek	Vizsgált kérdés	Kimentés
Alapeset	Valaki mással szemben olyan tényt állít vagy híresztel, amely alkalmas arra, hogy őt a közvéleményben becsmérelje vagy lejárássa.	Az alperes igazát bizonyítja.
Minősített eset 1.	Szándékosan, az állítás valótlanágát tudva követik el.	Az alperes igazát bizonyítja.
Minősített eset 2.	A rágalmozást i. a sértett személy közéletben elfoglalt helyzetével összefüggő indítékból, ii. politikai életben résztvevő személy ellen, iii. és a sértett személy közéletben végzett tevékenységét jelentősen megnehezítő módon követik el.	Az alperes igazát bizonyítja.

Mindezek alapján megállapítható, hogy a közéleti vitában elhangzó kijelentések különös figyelmet élveznek a vizsgált országokban. A közéleti szereplők személyiségvédelme gyakorta ellentétben áll az emberek tájékozódáshoz való jogával és a demokratikus diskurzus szabadságával. Az alapjog érvényre juttatása mindenhol fontos szempont ilyen szembenállások eldöntésekor. Politikai közlések tekintetében az amerikai gyakorlat a legmegengedőbb, a magyar és a francia ezen a skálán valahol középen helyezkedik el, a német pedig a közélet tisztaságához fűződő társadalmi érdek védelme érdekében szigorúbb. Azonban közös pont, hogy a magyar gyakorlat kivételével mindenhol megjelenik a jóhiszeműség motívuma mint a közlővel szemben támasztott elvárás.

²⁰⁰ Uo. 36.

5. Hazudni szabad? – gondolatok a rágalalmazási jog vonatkozásában

Ahogy azt a fentiekben láthattuk, a magyar AB a dolgozatban vizsgált gyakorlatát elsősorban az alábbi érvekkel támasztotta alá:²⁰¹

- i. A választási kampány 'felfokozott helyzetében' belefér.
- ii. A kampányban a kijelentés más, „valódi jelentést hordoz a kampányüzenetek címzettjei, a választópolgárok számára”.
- iii. A kijelentés jellemzően a vitában álló felek hitelességét, alkalmasságát vagy programját érinti.
- iv. A választópolgárok megfelelően tudják értelmezni a kampányüzeneteket. Nem szó szerint értik azokat, hanem politikai véleményként fogják fel.
- v. A másik félnek van lehetősége védekezni: az állítás helytelenségére rámutathat, ellenvéleményét kifejtheti.

Ezen érvek alapján szinte bármely, választási kampányban tett kijelentés politikai véleménynek tekinthető. Követezőkben a fenti érvek érvényesülését, a kutatás során megfogalmazódott meglátásaimat, felvetődő kérdéseimet fogom górcső alá venni.

5.1. A demokratikus közvélemény torzítása

Ahogy azt fentebb kifejtettem, az AB választójogi emberképe az autonóm, felelős polgár, aki társaival együtt viseli a véleménycsere következményeit, kellő körültekintéssel értékeli a politikai viták során elhangzottakat és a választások során felelős döntést hoz. Egyetérték Török Bernáttal, hogy ha azt mondjuk, a választópolgárok nem autonóm, felelős emberek – esetünkben: nem érti mindenki az objektíve valótlan állítások mögötti politikai véleményt – azzal demokratikus berendezkedés előfeltevéseit vonjuk kétségbe. Azt azonban nem gondolom, hogy a legjobb megoldás ez alapján mindent a szólásszabadság szolgálatába állítani. Nem feledkezhetünk meg arról, hogy míg a politikusok és a mögöttük álló, munkájukat ezer oldalról segítő csapat hivatásszerűen foglalkozik a közélettel, addig a legtöbb ember nem. Az AB azon érve alapján, mely szerint a választópolgárok a kampányüzeneteket értik,²⁰² jelenleg a tőlük

²⁰¹ BLUTMAN László: Az Alkotmánybíróság és a szólásszabadság: mostohán a tényekkel. *Közjogi Szemle*, 2023/1., 4.

²⁰² Ld. 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat, Indokolás [27].

elvárt tájékoztatói szint igen magas. Kiterjed például egy cég felügyelőbizottságának a hatáskörére,²⁰³ illetve az önkormányzati költségvetési rendelet tartalmára.²⁰⁴ Az önkormányzat belső eljárásrendjére vonatkozó, vagyongazdálkodási rendelet tartalmára azonban már nem.²⁰⁵ A két hasonló ügy eltérő megítélése felveti a jogbiztonság sérelmét.

A demokratikus közvélemény alakításakor engedni kell, hogy mindenki kifejtse a véleményét, és ezáltal minden vélemény alakítani tudja a 'piacot', de nem szabad megfélemlíteni a szólásszabadság demokratikus igazolásának és egyben a demokráciának a lényegéről: a polgárok a társadalmi szerződés képletes megkötésével döntési jogukat képviselőkre ruházzák. Ahhoz, hogy tudják, mely jelölt fogja képviselni az ő érdekeiket, tudniuk kell, hogy az illető mit képvisel. Ezen információhoz való hozzájutásukat az államnak biztosítani kell intézményvédelmi kötelezettsége értelmében. Olyan intézményrendszert kell létrehozni, fenntartani, amely alkalmas a demokratikus társadalmi közvitának teret biztosító nyilvánosság fenntartására.²⁰⁶ Az állam kötelezettsége olyan intézkedések meghozása, ami alapján demokratikus választásokat lehet tartani.²⁰⁷

Azok a szólások, amelyek objektíve hamis tényről állítanak, torzítják a befogadók akaratát. Véleményem szerint nem célja a szólásszabadságnak olyan közlések védelme, amelyek lerontják a politikai diskurzus érthetőségét, kockáztatva ezáltal a választópolgárok valós akaratának megfelelő döntés meghozatalát. Klein Tamás szerint az álhírek terjedése komoly veszélyt jelent a demokratikus nyilvánosság egészséges működésére.

„A tudottan valótlan információkkal operáló 'tájékoztató' tevékenység súlyosan torzíthatja az egyéni véleményalkotás folyamatát, s így áttételesen a saját törvényei szerint alakuló közvélemény törvényszerűségeivel visszaélve végső soron a demokratikus eljárások torzulását is eredményezheti.”²⁰⁸

Feltehető tehát a kérdés, hogy célja-e a demokratikus igazoláson is alapuló szólásszabadságnak és a választási kampánynak, hogy valótlan állításokkal mérgezzük a demokratikus diskurzust anélkül, hogy a cáfolat lehetőségén kívül bármilyen módon bizonyítani lehetne az állítás hamis voltát?

²⁰³ 9/2015. (IV. 23.) AB határozat.

²⁰⁴ 3240/2019. (X. 17.) AB határozat, Indokolás [3].

²⁰⁵ 3234/2023. (VI. 2.) AB határozat, Indokolás [49].

²⁰⁶ KLEIN (2017) i. m. 513.

²⁰⁷ KURUNCZI (2020) i. m. 39.

²⁰⁸ KLEIN (2017) i. m. 523.

5.2. A 'cáfolat lehetősége'

Amint azt fentebb kifejtettem, az AB vizsgált gyakorlatában a szólásszabadság védelmének kiterjesztése mellett szóló érv, hogy a sértő állítással szemben „cáfolat vagy ellenvélemény kifejtésének is jelentős tere nyílik”.²⁰⁹ Van tehát arra lehetőség, hogy akivel kapcsolatban egy másik közéleti szereplő valótlan tényt állít, azt ő a nyilvánosság előtt interjúban, közösségi média felületén etc. cáfolja. Így az emberekhez eljuthat mindkét állítás, és a társadalom tagjai eldönthetik, hogy kinek adnak igazat.

Alapvetően jónak és igazságosnak tartom ezt az érvet, de csak abban az esetben, ha minden kritérium megvalósulására lehetőség van. A sértett személynek kell, hogy legyen lehetősége az állítás cáfolatnak ugyanazon fórumon történő megosztására, továbbá szükséges, hogy a cáfolat eljusson a megszólítottakhoz. Előbbi a mai fejlett technológia, az ingyenes közösségi média felület használat miatt kivitelezhetőnek tartom, bár érdekes kérdéseket vet fel Donald Trump, az incidens idején még regnáló amerikai elnök profiljának törlése a Twitterről, illetve a magyar országgyűlésben képviselőkkel rendelkező párt, a Mi Hazánk Mozgalom pártelnökének és frakcióvezetőjének, Toroczkai Lászlónak letiltása a Facebookról. Utóbbi feltételnek viszont, álláspontom szerint nem egyszerű megfelelni. A felek anyagi erőforrásainak egyenlőtlenségei és a cáfolattal elért eltérő személyek köre is aggályossá teszi az érvet.²¹⁰

A közösségi média széleskörű elterjedése óriási hatással van nyilvánosság struktúrájára, a demokratikus diskurzus alakulására. Ez eleinte üdvözlendőnek, óriási előrelépésnek tűnt a szólásszabadság érvényesülésének körében. Figyelemmel kell lenni azonban arra, hogy az internetszolgáltatók, a keresőmotorok és a közösségi média szolgáltatók képesek a nyilvános szféra alapvető befolyásolására. Képesek tartalmakat elérhetetlenné vagy csak nagy nehézségek árán elérhetővé tenni, más tartalmakat pedig tömegekhez eljuttatni.²¹¹ Nehezíti továbbá a cáfolat útját az algoritmusok működése és a 'szűrőbuborék' jelensége is. A platform célja, hogy minél több időt töltsön a felhasználó a képernyő előtt. Az algoritmus a felhasználó számára szimpatikus tartalmakat dobja fel, 'szűri' a híreket.²¹²

²⁰⁹ Ld. 31/2014. (X. 9.) AB határozat, Indokolás [29]–[30]; 3217/2020. (VI. 19.) AB határozat.

²¹⁰ BLUTMAN (2023) i. m. 7.

²¹¹ KOLTAY András: Az internetes kapuőrök és az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke - a sajtószabadság új alanyai. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/4. 130.

²¹² GÁLIK Mihály: A hálózati hírmédia sajátosságai, különös tekintettel a visszhangkamra- és a szűrőbuborék-jelenségre. *In Medias Res*, 2019/2. 336-337. Bár a szerző megjegyzi, hogy a kutatások eredményei ellentmondásosak.

Ha a választási kampány során az AB valamit politikai véleménynek titulál, akkor nincs esélye a sértettnek, hogy igazát bizonyítsa. Márpedig a választási kampány idején elhangzott állításokat szinte mind politikai véleménynek minősíti. Az AB döntéseinek *erga omnes* hatálya miatt a rendes bíróságok is hasonlóan döntenek, ami a jogalkalmazói gyakorlatot kiszámíthatatlanná teszi tekintettel arra, hogy nem marad valódi lehetőség a közlő rossz szándékának, illetve az állítás valótlan voltának bizonyítására. A felperesnek kizárólag a cáfolat lehetősége van megadva mentőövként. Fel kell tenni azonban a kérdést: a cáfolat lehetősége valóban fennáll?

5.3. Választási eljárási alapelvekkel való szembenállás

Több, a témával foglalkozó szerző is megjegyezte, hogy az AB adós maradt a Ve. alapelveinek a koordinátarendszerben való elhelyezésével.²¹³ Tóth J. Zoltán szerint a jogbiztonság elvét sérti annak a szempontrendszer a hiánya, hogy mi alapján kell, lehet vagy tilos a választási eljárási elvek alapján egy politikai vélemény kifejezését szankcionálni. Hiszen az AB-tól elvárt, hogy „a jog működése, így magának az alkotmányvédő testületnek a döntése is kiszámítható, legalább többé-kevésbé előrelátható legyen, nemcsak a jogalanyok, hanem a(z) alkotmányos módon működni kívánó) jogalkalmazók számára is”.

Koltay András és Szikora Tamás vitatja az AB azon megállapítását, mely szerint a kampányban, közszereplők egymás közti kontextusában kell értelmezni és megítélni a szólásszabadságot és annak korlátait. Szerintük a Ve. 'jóhiszemű és rendeltetésszerű' joggyakorlást előíró alapelvének²¹⁴ mércéjét szükséges megtalálni. Ezen belül tisztázni kell, hogy: „mikor lehet jóhiszeműen valótlan állítást tenni, lehetséges-e szélsőséges, bántó véleményt jóhiszeműen közzétenni, illetve melyek a rendeltetésszerű joggyakorlás keretei egy választási kampány-időszakban?”

A külföldi szabályozások vizsgálatának legfőbb tanulsága, hogy mindenhol van arra lehetőség, hogy a rágalmozó közlés valótlanosága, de legalább a közlő rosszhiszeműsége esetén a sértett fél kerüljön ki győztesként a harcból. Magyarországon erre nincs mód. Itthon a közlő felelősségre vonása csak akkor lehetséges, ha a másik emberi méltóságát sértette, vagy ha az állítása nem közvetít üzenetet a választópolgárok felé. Mindkettő kritérium csak szűk körben

²¹³ Ld. TÓTH (2016) i. m. 18.; KOLTAY – SZIKORA (2022) i. m. 4.

²¹⁴ Ve. 2. § (1) bekezdés e) pont.

és kiszámíthatatlanul érvényesül. Ez a gyakorlat egyrészt felvet jogbiztonsági kérdéseket, másrészt pedig nem szolgálja a választópolgárok tájékoztatását.

Tehát az AB vizsgálatának köréből hiányzik a választási eljárás céljának, alapelveinek vizsgálata. A kérdést a szólásszabadság oldaláról közelíti meg.

5.4. A politikus felelőssége

A politikusok nem csak követik, hanem sokkal inkább formálják a közvéleményt. Ma, a közösségi média korában ez a jelenség fokozottan jelen van. A szavazók jellemzően lojálisan kiállnak egy jelölt mellett, és a felmerülő közéleti kérdésekben az ő narratíváját követik. Így a politikus véleményvezérré válik.

Az AB a 36/1994. (VI. 24.) AB határozatában kimondta, hogy a szólásszabadság csak a bírálat, jellemzés, nézet és kritika szabadságát foglalja magában, a tények meghamisítását nem. Az alapjog csak felelősséggel gyakorolható és a „valótlan tények közlésének elkerülése érdekében bizonyos kötelezettségekkel jár a közvélemény alakításában hivatásszerűen részt vevő személyek esetében”.²¹⁵

A véleménynyilvánítás ezen aspektusát – a politikus véleményformálásért való felelősségét – vizsgálva még az is felmerülhet, hogy nem nagyobb körben kell teret engedni a politikusok valótlan állításainak, hanem inkább szigorítani kell a megszólalásaik alkotmányosságának mércéit. Juhász Imre szerint a „lassan, de biztosan eldurvuló közbeszéd is változásért kiált”.²¹⁶

A politikusok felelősségének gondolatát újabban az EJEB is felvetette. A *Sanchez kontra Franciaország*²¹⁷ ügyben a Nagykamara 2023. május 15-én hozta meg végleges ítéletét. A bíróság megállapította Sanchez felelősségét a saját, nyilvános Facebook oldalán megjelenő, gyűlöletbeszédnek minősülő, el nem távolított kommentekért.²¹⁸ Ítéletének fontos elemét képezte az alábbi érvelés:

„A közismertség és a reprezentativitás bizonyos fokú ismertsége szükségszerűen bizonyos visszhangot és tekintélyt kölcsönöz az érintett

²¹⁵ 36/1994. (VI. 24.) AB határozat, ABH 1994, 219, 231.

²¹⁶ JUHÁSZ Imre: Fiat libertas, pereat mundus? A vélemény-nyilvánítás szabadsága kontra emberi méltóság - örök küzdelem vagy békés egymás mellett élés? *Alkotmánybírósági Szemle*, 2016/1., 107.

²¹⁷ Sanchez v. France (45581/15), 2023. május 15.

²¹⁸ GOSZTONYI Gergely – LENDVAI Gergely Ferenc: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagykamara ítélete a Sanchez kontra Franciaország ügyben, avagy felelős-e egy politikus a Facebook-falára írt kommentekért. *Állam- és Jogtudomány*, 2023/3., 47.

személy szavainak, tetteinek vagy mulasztásainak. [...] egy korlátozott hírnévvel és reprezentativitással rendelkező magánszemélyt kevesebb kötelezettség terhel, mint egy helyi politikust és egy helyi tisztségre pályázó jelöltet, akit viszont kisebb teher terhel, mint egy nemzeti személyiséget, akire nézve a követelmények szükségszerűen még súlyosabbak lesznek, tekintettel a szavainak tulajdonított súlyra és hatókörre, valamint azokra az erőforrásokra, amelyekhez nagyobb hozzáféréssel rendelkezik”.²¹⁹

Bár az EJEB döntése kritizálható, a politikusok közbeszéd szempontjából való kiemelt felelősségére azonban rávilágít. Kérdés, hogy ez a korábbi gyakorlattal szembemenő, a politikusoktól magasabb szintű gondosságot elváró precedensértékű döntés hogyan fog beépülni a tagállamok gyakorlatába.

Megfontolandónak tartom továbbá a német gyakorlat által ismert elkülönítést a szóban, előzetes felkészülési lehetőség nélkül tett nyilatkozatok és az írásban, vagy az utólag szerkesztett, majd utána közzétett nyilatkozatok között. Igaz ugyan, hogy a véleménynyilvánítás szabadságába a kommunikáció módjának, a 'csatornának' megválasztása is beletartozik, mégis: ha a szólásszabadságot a főszabálytól eltérve, meghatározott időszakban és meghatározott személyek vonatkozásában bővítjük, a kivétel korlátait akként kell, megszabjuk, ahogy azt a kivételezés indokolja és igényli. Az idevágó indok pedig, a kampányt jellemző heves vita, a felfokozott állapot aligha hozható kifogásként egy előre megtervezett választási plakát vagy szórólap esetében.

²¹⁹ Sanchez v. France (45581/15), 2023. május 15., 201. bekezdés.

6. Összegzés

A dolgozatomban vizsgált téma számos szempont figyelembevételét igényli, emellett pedig rendkívül átpolitizált is. Álláspontom szerint a magyar AB gyakorlata néhol túl megengedő, az alapjogok gyakorlásának vizsgálatakor ugyanis nem lehet elmenni az azzal járó felelősség figyelembevétele mellett sem. A véleménynyilvánítás szabadságával való visszaélés ugyanis kontraproduktívvá válhat, és ebben az esetben éppen hogy torzítani fogja a demokratikus párbeszédet. A felelős választópolgároktól elvárt tájékozottsági szint meghatározásakor ezért figyelni kell arra, hogy a legtöbb választó nem hivatásszerűen foglalkozik a közélettel. A lehető legszélesebb körű tájékoztatást kell számukra biztosítani, engedni, hogy véleményüket kifejtsek, a demokratikus diskurzust alakítsák. A szándékosan torzító és emellett rágalmozó közléseknek azonban még a kampány idején sem szabad ugyanolyan szintű védelmet adni arra hivatkozva, hogy az a demokratikus döntéshozatalt segíti. Álláspontom szerint a határt ott kell meghúzni, ahol egy átlagos választópolgártól elvárható, hogy a közlés mögötti üzenetet értse. A joggyakorlatnak ezért ezt a szempontot érdemes lenne figyelembe vennie egy konkrét ügy elbírálása során.

Fontos kiemelni azt is, hogy a jelenlegi gyakorlatban a cáfolat lehetősége sem érvényesül maradéktalanul. A külföldi szabályozások elemzésének fő tanulsága az volt, hogy mindegyik vizsgált országban van lehetőség a közlő rosszhiszeműségének bizonyítására. Ezáltal pedig megállapítható, hogy valótlan dolgot állított, de csak akkor vonják felelősségre, ha azt rosszhiszeműen tette. A magyar AB gyakorlatában azonban erre nincs lehetőség. Ez alapján indokoltnak látom a felperes igazának bírósági úton történő bizonyítására alkalmas rendszer – akár az AB általi – kidolgozását, amely meghatározza, hogy a választási kampányban mi számít jóhiszemű joggyakorlásnak és mik a rendeltetésszerű joggyakorlás keretei.

Javaslom ezen kívül a politikus véleményvezéri szerepére és befolyására tekintettel annak vizsgálatát, hogy meddig terjed a politikusok közléseikért való felelőssége. Fontos, hogy a választópolgárokat tájékoztassák mindenről, ahogyan az is, hogy a 'kisebb', újabb jelöltek, is versenyre kelhessenek a 'nagyok' ellen, mindezt azonban a demokrácia és a népképviselőket céljait szem előtt tartva, a társadalom felelős tagjaként kell, hogy tegyék. A körültekintően kimunkált és kiszámítható jogi megoldások ezért is lennének különösen fontosok, hisz napjainkban még erősebben hatnak azon körülmények, melyek már Deák Ferenc idején sem tették lehetővé, hogy a sajtótörvény csupán annyiból álljon: hazudni nem szabad.

Irodalomjegyzék

1. BINGHAM, Tom: *The rule of law*. London, Penguin Books, 2011.
2. BLUTMAN László: Az Alkotmánybíróság és a szólásszabadság: mostohán a tényekkel. *Közjogi Szemle*, 2023/1.
3. BODNÁR Eszter: *A választójog alapjogi tartalma és korlátai*. Budapest, HVG-ORAC, 2014.
4. BOWMAN, Chad R.: Greenbelt Cooperative Publishing Association v. Bresler (1970). *Free Speech Center*, 2024. október 30.
5. BURAI-KOVÁCS János: Az állam és polgári társadalmi szerződése, választottbíráskodás. *Európai Jog*, 2016/1.
6. BUTTS, C: In Defense of Fault in Defamation Law. *The Yale Law Journal*, vol. 88., no. 8. (1979)
7. CANAN, Penelope – PRING, George W.: Studying Strategic Lawsuits against Public Participation: Mixing Quantitative and Qualitative Approaches. *Law & Society Review*, vol. 22., no. 2. (1988)
8. CSERVÁK Csaba: Alkotmányosság a választási jogban. *Glossa Iuridica*, 2022/1-2.
9. CSINK Lóránt: Véleménynyilvánítás szabadsága. In: CSINK Lóránt (szerk.): *Alapjogi kommentár*. Budapest, Novissima, 2021.
10. DESBROSSES, Mathilde: Les contours de la diffamation politique. *Village de la Justice*, 2022. november 4.
11. DEWITT, Petra: „Clear and Present Danger”: The Legacy of the 1917 Espionage Act in the United States. *Historical Reflections*, vol. 42., no. 2. (2016)
12. DUDÁS Dóra Virág: *Emberi jogi kézikönyv az EJEB gyakorlata alapján*. Budapest, Wolters Kluwer, 2021.
13. DUPRÉ DE BOULOIS, Xavier: 'Politiquement correct' et liberté d'expression. *RDLF 2020 chron. n°01*, <https://revuedlf.com/>
14. EPSTEIN, Richard A.: Was New York Times v. Sullivan Wrong? *The University of Chicago Law Review*, vol. 53., no. 8. (1986)
15. GÁLIK Mihály: A hálózati hírmédia sajátosságai, különös tekintettel a visszhangkamra- és a szűrőbuborék-jelenségre. *In Medias Res*, 2019/2.
16. GOSZTONYI Gergely – LENDVAI Gergely Ferenc: Az Emberi Jogok Európai Bíróságának Nagykamarai ítélete a Sanchez kontra Franciaország ügyben, avagy felelős-e egy politikus a Facebook-falára írt kommentekért. *Állam-és Jogtudomány*, 2023/3.

17. HALLÓK Tamás: *Választási részvétel és alkotmányjog*. Budapest, HVG-ORAC, 2015.
18. HALMAI Gábor: A véleménynyilvánítás szabadsága. In: HALMAI Gábor – TÓTH Gábor Attila (szerk.): *Emberi jogok*. Budapest, Osiris, 2003.
19. HALMAI Gábor: Az emberi jogok igazolása. In: TALLÁR Ferenc (szerk.): *Az emberi jogok és az európai tradíciói*. Budapest, Osiris, 2002.
20. HUDSON, David L. Jr.: Anti-SLAPP Coverage and the First Amendment: Hurdles to Defamation Suits in Political Campaigns, *American University Law Review*, vol. 69., no. 5. (2020)
21. HUDSON, David L. Jr.: Rhetorical Hyperbole. *Free Speech Center*, 2024. július 2.
22. JUHÁSZ Imre: Fiat libertas, pereat mundus? A vélemény-nyilvánítás szabadsága kontra emberi méltóság - örök küzdelem vagy békés egymás mellett élés? *Alkotmánybírósági Szemle*, 2016/1.
23. KLEIN Tamás: Az internetes nyilvánosság hatása a demokratikus diskurzusok pluralitására. In: CHRONOWSKI Nóra – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SMUK Péter – SZABÓ Zsolt (szerk.): *A Szabadságszerető embernek Liber Amicorum István Kukorelli*. Budapest, Gondolat, 2017.
24. KLEIN Tamás: *Sajtószabadság és demokrácia*. Budapest, Gondolat, 2020.
25. KOLTAY András – SZIKORA Tamás: Véleménynyilvánítási szabadság a választási kampányban. *Alkotmánybírósági Szemle*, 2022/1.
26. KOLTAY András: A hazugságok alkotmányos védelme? *Jogtudományi Közlöny*, 2020/7-8.
27. KOLTAY András: A közéleti szereplők hírnév- és becsületvédelmének elemei az Európai Unió államaiban. *Magyar Jog*, 2013/10.
28. KOLTAY András: *A szólásszabadság alapvonalai*. Budapest, Századvég, 2009.
29. KOLTAY András: A véleménynyilvánítás szabadsága. *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*, 2018. [1] <http://ijoten.hu/szocikk/a-velemenynyilvanitas-szabadsaga>
30. KOLTAY András: Az internetes kapuőrök és az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikke - a sajtószabadság új alanyai. *Állam- és Jogtudomány*, 2017/4.
31. KOLTAY András: *Az új média és a szólásszabadság*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
32. KOVÁTS Beáta: A véleménynyilvánítási szabadság vizsgálata az Alkotmánybíróság gyakorlatában. *Alkotmánybírósági Szemle*, 2023/1.
33. KURUNCZI Gábor: A demokratikus legitimáció alapkérdései a katolikus egyház társadalmi tanításának tükrében. *Iustum Aequum Salutare*, 2024/3.

34. KURUNCZI Gábor: *Az egyre általánosabb választójog kihívásai*. Budapest, Pázmány Press, 2020.
35. KURUNCZI, Gábor: Is it allowed to lie? *Constitutional Discourse*, 2024. március 26., <https://constitutionaldiscourse.com/is-it-allowed-to-lie/>
36. LAKIER, Genevieve: The Invention of Low-Value Speech. *Harvard Law Review*, vol. 128., no. 8. (2015)
37. MIKSZÁTH Kálmán: *Gavallérok*. Budapest, Interpopulart, 1994.
38. MILL, John Stuart: *A szabadságról*. Budapest, Századvég, 1994.
39. MILTON, John: Areopagitica. In: REMÉNYI Édua – KOLTAY András (szerk.): *A szólásszabadság káprázata*. Budapest, Wolters Kluwer, 2017.
40. NAGY Levente: A többségi elv és a többség kiválasztásának dilemmái. *Parlament Szemle*, 2016/2.
41. PÁKOZDY Csaba: *A véleménynyilvánítás szabadsága és a nemzetközi jog, különös tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára*. Miskolc, 2006.
42. PETRÉTEI József: A politikai akaratképzésről. In: CHRONOWSKI Nóra – POZSÁR-SZENTMIKLÓSY Zoltán – SMUK Péter – SZABÓ Zsolt (szerk.): *A Szabadságszerető embernek Liber Amicorum István Kukorelli*. Budapest, Gondolat, 2017.
43. PETRÉTEI József: *Magyar alkotmányjog I.* Pécs, Kodifikátor Alapítvány, 2016.
44. PETRIK Ferenc: *A személyiségi jog védelme, a sajtó-helyreigazítás*. Budapest, HVG-ORAC, 2001.
45. POST, Robert C.: Meiklejohn's mistake: individual autonomy and the reform of public discourse. *University of Colorado Law Review*, vol. 64., no. 4. (1993)
46. POST, Robert C.: Részvételi demokrácia és szólásszabadás. *In Medias Res*, 2014/1.
47. POST, Robert C.: The social foundations of defamation law: reputation and the constitution. *California Law Review*, vol. 74., no. 3. (1986)
48. RAGAN, Fred D.: Justice Oliver Wendell Holmes, Jr., Zechariah Chafee, Jr., and the Clear and Present Danger Test for Free Speech: The First Year, 1919. *The Journal of American History*, vol. 58., no. 1. (1971)
49. SABAN, Levent: Diffamation et campagnes électorales: attention à l'effet boomerang! 2013. május 27.
50. SAJÓ András: *A szólásszabadság kézikönyve*. Budapest, KJK-KRSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, 2005.
51. SARTORI, Giovanni: *Demokrácia*. Budapest, Osiris, 1999.

52. SCHANDA Balázs – BALOGH Zsolt (szerk.): *Alkotmányjog – alapjogok*. Budapest, Pázmány Press, 2023. Harmadik kiadás.
53. SCHAUER, Frederick: *A demokrácia és a szólásszabadság határai*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014.
54. SCHAUER, Frederick: *Free speech: a philosophical enquiry*. Cambridge, Cambridge University Press, 1982.
55. SHAUER, Frederick: The First Amendment as Ideology. *William & Mary Law Review*, vol. 33., no. 3. (1992)
56. SHELTON, Dinah (ed.): *The Oxford Handbook of International Human Rights Law*. Oxford, Oxford University Press, 2013.
57. SHERWIN, Robert T.: Evidence? We Don't Need No Stinkin' Evidence!: How Ambiguity in Some States' Anti-SLAPP Laws Threatens to DeFang a Popular and Powerful Weapon Against Frivolous Litigation. *Columbia Journal of Law & the Arts*, vol. 40., no. 4. (2017)
58. SMUK Péter: A demokratikus közvélemény formálódásának alkotmányos garanciái. *In Medias Res*, 2014/1.
59. SMUK Péter: *Demokratikus legitimáció*. Győr, UNIVERSITAS-Győr Nonprofit Kft., 2024.
60. SÓLYOM László: *Pártok és érdekszervezetek az alkotmányban*. Budapest, Rejtjel, 2004.
61. SZENTHE Zsolt: A véleménynyilvánítás szabadságának korlátai a közérdekű ügyek vitatása során. *ELTE Digital Institutional Repostory*, 2001. január 1. <https://shorturl.at/UBkTO>
62. TÉGLÁSI András: Az Alkotmánybíróság alapjogvédelmi gyakorlata az Alaptörvény hatálybalépése után. *Közjogi Szemle*, 2015/2.
63. TÓTH Gábor Attila: A „nehéz eseteknél” a bíró erkölcsi felfogása jut szerephez: Sólyom Lászlóval, az Alkotmánybíróság elnökével Tóth Gábor Attila beszélget. *Fundamentum*, 1997/1.
64. TÓTH J. Zoltán: A véleménynyilvánítási szabadság érvényesülése és érvényesítése a választási eljárásokban. *Jogtudományi Közlöny*, 2016/1.
65. TÖRÖK Bernát: A véleménynyilvánítás és a sajtó szabadsága. In: BÓDI Stefánia – SCHWEITZER Gábor (szerk.): *Alapjogok*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2021.
66. TÖRÖK Bernát: *Szabadon szólni, demokráciában*. Budapest, HVG-ORAC, 2018.
67. TRÓCSÁNYI László – SCHANDA Balázs – CSINK Lóránt (szerk.): *Bevezetés az alkotmányjogba*. Budapest, ORAC, 2021. Nyolcadik, átdolgozott kiadás.

68. VARGA Zs. András: *A közigazgatás és a közigazgatási jog alkotmányos alapjai*. Budapest, Dialóg Campus, 2017.

Egyéb források

1. Greenpeace USA: Trump, SLAPPs, and the Erosion of Democratic Freedoms. 2024. október 29. <https://shorturl.at/0yISh>
2. Wex Definitions Team: SLAPP suit. Legal Information Institute, https://www.law.cornell.edu/wex/slapp_suit

AB határozatok

1. 9/1990. (IV. 25.) AB határozat
2. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat
3. 30/1992. (V. 26.) AB határozat
4. 36/1994. (VI. 24.) AB határozat
5. 42/2012. (XII. 20.) AB határozat
6. 3208/2013. (XI. 18.) AB határozat
7. 7/2014. (III. 7.) AB határozat
8. 13/2014. (IV. 18.) AB határozat
9. 3122/2014. (IV. 24.) AB határozat
10. 28/2014. (IX. 29.) AB határozat
11. 31/2014. (X. 9.) AB határozat
12. 5/2015. (II. 25.) AB határozat
13. 9/2015. (IV. 23.) AB határozat
14. 3107/2018. (IV. 9.) AB határozat
15. 3333/2018. (X. 26.) AB határozat
16. 3240/2019. (X. 17.) AB határozat
17. 3322/2019. (XI. 26.) AB határozat
18. 3217/2020. (VI. 19.) AB határozat
19. 3234/2023. (VI. 2.) AB határozat
20. 3080/2024. (III. 1.) AB határozat

Felhasznált esetjog:

1. 1 BvR 1073/20.
2. Case of Lingens v. Austria, Application no. 9815/82.
3. Case of Sanchez v. France, Application no. 45581/15.
4. Central Hudson Gas & Elec. v. Public Svc. Comm'n (1980)
5. Cour de Cassation, Chambre civile 2, du 27 mars 2003, 00-20.46
6. Cour de Cassation, Chambre mixte, du 24 novembre 2000, 97-81.554
7. Décision n° 2020-863 QPC du 13 novembre 2020
8. Desert Sun Publishing Co. v. Superior Court (Cal. Ct. App. 1979)
9. Dunn & Bradstreet, Inc. v. Greenmoss Builders, Inc. (1985)
10. Greenbelt Coop. Pub. Ass'n v. Bresler (Md. 1969)
11. Langston v. Eagle Printing Co. (Tex. App. 1990)
12. Milkovich v. Lorain Journal (1990)
13. New York Times Co. v. Sullivan (1964)
14. Rosen v. Tarkanian (Nev. 2019)
15. Schenk v. United States (1919)
16. Turner v. KTRK Television (Tex. 2000)
17. United States v. Alvarez (2012)